

TARTU ÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Helena Udso

TARTU 2024 PROGRAMMIST OSAVÕTVATE OMAVALITSUSTE ROLL JA
ARENGUVÕIMALUSED KESKKONNAHOIDLIKUS ÜRITUSKORRALDUSES

Bakalaureusetöö

Juhendaja: nooremlektor Kadi Timpmann

Tartu 2024

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Sisukord

Sissejuhatus.....	5
1. Ülevaade keskkonnasõbralikust ürituskorraldusest	6
1.1. Kliimamuutused, rohepööre ja nende seos ürituste korraldamisega	6
1.2. Ürituste korraldamisega seotud keskkonnanäesmärgid, -regulatsioonid ja -mudelid. 11	
1.3. Varasemad empiirilised uuringud ning vajalikud sammud keskkonnasäästliku ürituskorralduse tagamiseks	16
2. Tartu 2024 programmist osavõtvate kohalike omavalitsuste panus keskkonnasõbralikku ürituskorraldusse	19
2.1. Andmed ja metoodika	19
2.2. Tartu 2024 programmist osavõtvate omavalitsuste avalike ürituste lubade analüüs keskkonnasõbraliku ürituse korraldamise mudeli järgi.....	24
2.3. Ürituste keskkonnahoidlikkuse tähtsus ja nõuetest kinnipidamine kohalikes omavalitsustes intervjuude analüüsi põhjal.....	30
2.4. Järeldused ja soovitused kohalikele omavalitsustele	38
Kokkuvõte.....	41
Viidatud allikad.....	44
Lisad.....	51
Lisa A. 6R-analüüs Tartu linnast avaliku ürituse loa taotluse ja Tartu 2024 keskkonnahoidlike sündmuste korraldamise juhendi põhjal.....	51
LISA B. 6R-analüüs Tartu 2024 programmist osavõtvate omavalitsuste (v.a Tartu linn) avaliku ürituse loa taotluste ja nende Riigi Teatajas oleva määruse “Avaliku ürituse korraldamise ja pidamise nõuded” põhjal	55
LISA C. Ülevaade omavalitsuste elanikkondade suurustest ja Tartu 2024 programmi kuuluvate ürituste arvudest.....	58
Lisa D. Intervjuu küsimused Tartu 2024 keskkonnaspetsialistile.....	59
LISA E. Intervjuu küsimused omavalitsuste esindajatele	60
LISA F. Tartu 2024 esindajaga läbiviidud intervjuu esimeses teemaplokis loodud koodid ja kategooriad	61

LISA G. Tartu 2024 esindajaga läbiviidud intervjuu teises teemaplokis loodud koodid ja kategooriad	62
LISA H. Tartu 2024 esindajaga läbiviidud intervjuu kolmandas teemaplokis loodud koodid ja kategooriad	64
LISA I. Omavalitsuste esindajatega läbiviidud intervjuu esimeses teemaplokis loodud koodid ja kategooriad	65
LISA J. Omavalitsuste esindajatega läbiviidud intervjuu teises teemaplokis loodud koodid ja kategooriad	67
LISA K. Omavalitsuste esindajatega läbiviidud intervjuu kolmandas teemaplokis loodud koodid ja kategooriad	68
Summary	69

Sissejuhatus

Avalikud üritused on läbi aegade olnud olulisel kohal inimeste sotsialiseerumises. Üritused oma olemuselt toovad palju inimesi konkreetsetel ajahetkedel ühte kohta kokku ning annavad võimaluse ühiselt uusi kogemusi omandada, samal ajal kultuuriväärtusi tugevdades (Ferdinand, N., Kitchin, P. J. & Kitchin M. P. J., 2019). Kui korraldajatele toob üritus enamjaolt majanduslikku kasumit, siis keskkonna jaoks on tagajärjed negatiivsed. Üritustest tulenev keskkonnareostus varieerub alates inimeste transportimisest kuni jäätmekäitluse ning energiatarbimiseni (OECD, 2017).

Alates COVID-19 kriisi ja sellest tulenevate piirangute lõppemisest on kasvanud Eesti elanike nii sise- kui ka välisreisi hulk (Eesti Statistikaamet, 2022) ehk inimesed on muutunud julgemaks ning käivad üha enam rahvarohketes kohtades, sh (suur)üritustel. See on tõstnud nõudlust uute ürituste korraldamisele ja olemasolevate ürituste korraldajad peavad arvestama kasvavate rahvamassidega. Samas kasvab kliimamuutuste valguses üha enam vajadus roheliste ehk keskkonnasõbralike ürituste järele ning korraldajad peavad leidma uusi meetodeid keskkonnajalajälje hindamiseks ja vähendamiseks (Dickson & Arcodia, 2010).

Riik on andnud kohalikele omavalitsustele võimaluse sätestada rohenõudeid, mis seavad kindlad reeglid ürituste korraldajatele. Küll aga on nõuded Eesti kohalikes omavalitsustes erinevad, mis tähendab, et ürituste keskkonna jalajälg sõltub konkreetse omavalitsuse tegutsemisest ja prioriteetidest ning riiklikul tasandil puudub ühine suund/eesmärk keskkonnahoidlikus ürituskorralduses. Töö teema aktuaalsus seisneb toimivas Tartu 2024 kultuuripealinna aastas, mille raames toimub Lõuna-Eesti omavalitsustes üle 1000 erineva avaliku ürituse (Tartu 2024 koduleht, i.a). Suurenenud ürituste hulk jätab jälje keskkonnale, mistõttu uuritakse töös, kas ja kuidas pööravad omavalitsused kultuuripealinna aasta raames tähelepanu avalike ürituste keskkonnamõjule.

Antud bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada, kuidas Tartu 2024 programmist osavõtavad kohalikud omavalitsused panustavad keskkonnahoidlike avalike ürituste korraldamisesse, ning anda omavalitsustele soovitusi ürituste keskkonnahoidlikkuse suurendamiseks. Eesmärgi saavutamiseks on seatud järgmised uurimisülesanded:

- Defineerida kliimamuutused, keskkonnasõbralik ürituskorraldus ja (suur)ürituste korraldamise mõju keskkonnale;
- Kirjeldada rahvusvahelisel ja kohalikul tasandil kehtestatud ürituskorraldust puudutavaid keskkonnaeesmärke, -regulatsioone ja -mudeleid;
- Leida varasemate empiiriliste uuringute põhjal vajalikud sammud ja meetmed keskkonnasõbraliku ürituskorralduse tagamiseks;

- Uurida Tartu 2024 programmist osavõtivate omavalitsuste veebilehti ja analüüsida omavalitsuste avalike ürituste lubade taotlusi;
- Intervjuuerida Tartu 2024 ning valitud omavalitsuste töötajaid, et mõista, kui oluliseks peavad nemad keskkonnahoidlikku kultuurikorraldust ja mida nad keskkonnahoidlikkuse tagamiseks teevad;
- Tuua kirjanduse, intervjuude ja dokumendianalüüsi põhjal välja kohalike omavalitsuste peamised murekohad keskkonnasäästlike ürituste korraldamises ja anda soovitusi.

Käesoleva töö esimeses peatükis avatakse kliimamuutused, keskkonnasõbralik ürituskorraldus ning rohepöörde vajalikkus kultuurisektoris. Samuti tuuakse välja ürituste mõju keskkonnale ning kirjeldatakse nii ülemaailmsel kui ka riiklikul tasandil, millised on rohe-eesmärgid ja regulatsioonid ürituste korraldajatele. Lisaks antakse ülevaade varasematest empiirilistest uuringutest, mis käsitlevad nii sündmuskorraldajate kui ka kohalike omavalitsuste rolli keskkonnasõbralike ürituste jaoks vajalike meetmete elluviimisel.

Teises peatükis antakse ülevaade kohalike omavalitsuste rollist keskkonnahoidlike sündmuste korraldamisel Eestis ja kultuuripealinnast Tartu 2024. Tartu 2024 programmist osavõtivate omavalitsuste puhul viiakse läbi dokumendianalüüs ning valitakse edasi uuritavad omavalitsused. Omavalitsuste spetsialistide ja esindajatega läbiviidud intervjuudest tuuakse välja keskkonnahoidlike ürituste korraldamise olulisus omavalitsuste jaoks ja peamised väärtused. Lisaks kas ja kuidas pööravad omavalitsused teemale rohkem tähelepanu kultuuripealinna aasta ajal ning mis on potentsiaalsed arengukohad keskkonnasõbralikus ürituste korralduses. Intervjuueritakse ka Tartu 2024 keskkonnahoidlike põhimõtete esindajat, kirjeldamaks nendepoolset perspektiivi ja keskkonnajuhendi loomist.

Peamised märksõnad: kliimamuutused, kultuurikorraldus, avalik üritus, keskkonnasõbralik üritus, Tartu 2024, kohalik omavalitsus.

1. Ülevaade keskkonnasõbralikust ürituskorraldusest

1.1. Kliimamuutused, rohepööre ja nende seos ürituste korraldamisega

Järgnevas alapeatükis kirjeldatakse kliimamuutuste olemust ning seda põhjustavaid tegureid ja tagajärgi. Samuti kirjeldatakse jätkusuutlikke ja avalikke üritusi ning rohepöörde vajalikkust ürituskorralduse sektoris. Lisaks tuuakse välja ürituste mõju nii sündmuspaigale kui ka keskkonnale tervikuna ja mainitakse keskkonnamuutuste mõju ürituste toimumisele.

Kliimamuutus tähistab pikaajalist muutust maakera temperatuuris ja ilmatingimustes. Kuigi muutused on toimunud Maa ajaloo pidevalt, siis alates 1800ndatest aastatest on nende peamisteks tekitajaks olnud inimesed ja inimeste tarbimisharjumustest tulenev kasvuhoonegaaside emissioon. Sellest tulenevalt on Maa pinnas 1,1 kraadi soojem kui 1800ndatel ning jõudnud ka 100 000 aasta kõrgeimale tasemele. Peamiselt tekib suurel hulgal kasvuhoonegaase fossiilkütuste põletamise käigus, olgu see siis kaevandustes, hoone kütmisel või autoga sõitmisel. (United Nations, i.a) Näiteks Eestis, kus on olemas põlevkivi-kaevandused, moodustab energiamajandus (sh transport) pea 89% kogu kasvuhoonegaaside heitest. Ülejäänud Eesti CO₂ heitkogustest tekivad tööstuslike protsesside, jäätmekäitluse, põllumajanduse, maakasutuse ja metsanduse käigus. (RAKE, 2013) Peamiste inimtekkeliste kliimamuutuste põhjustajatena ongi lisaks fossiilkütuste põletamisele välja toodud transport, põllumajandus ja ennekõike ulatuslik loomakasvatus ja väetiste kasutamine, metsade maharaie ning turbamaade kuivendamine (Põhjused ja tagajärjed, i.a).

Kliimamuutused toovad kaasa laiaulatuslikke tagajärgi, mis puudutavad paljusid aspekte. Üks nendest on ilmatingimuste muutumine ja looduskatastroofide sagenemine. Kuna Maa on ühtne süsteem, siis mõjutab temperatuuri soojenemine kogu planeeti. Pikad põuaperioodid, veepuudus, loodustulekahjud, merevee taseme tõus, üleujutused, polaarjää sulamine, tormid – need on vaid mõned looduslikest tagajärgedest, mis kliimamuutustega kaasnevad. (United Nations, i.a) Kõik mainitud olukorrad mõjutavad paratamatult ka inimeste igapäeva elu Maal. Merevee taseme kasv ja temperatuuri tõus toovad kaasa kliimaraände, mille hinnanguline suurus on Valitsustevahelise kliimamuutuste töörühma hinnangul ligi 150 miljonit inimest. Enamik neist rändab koduriigi sees, mis mõjutab vaesemat osa rahvastikust, kelle elamiskulud seetõttu kasvavad. Samuti võivad kliimamuutused kaasa tuua toidupuudust ja näljahädasid, sest üks peamisi sektoreid, mis muutuste tõttu lüüa saab, on põllumajandus. Kätesaadavuse langusega kasvab ka põllumajandussaaduste hind ehk taaskord on just vaesem osa rahvastikust see, keda muutus puudutab enim. Lisaks mõjutavad inimeste vaimset ja füüsilist tervist temperatuuri kasv ning üha sagenevad kuumalained. Samuti mõjutavad kliimamuutused veel konfliktide soodustamist, transpordisektorit, mulla erosiooni jpm. (Mõju inimestele, i.a) Viimasena on tagajärgi võimalik märgata planeedi elurikkuse vähenemises. Maa keskmine temperatuuri tõus 2°C võrra toob kaasa liikide kadumise nende praegustest elukohtadest, mis tähendab, et tingimused pole enam elamiseks sobilikud või toit on hävinud. Temperatuuri tõus soodustab ka uute liikide teket, kuid praeguste kliimamuutuste tagajärgede juures ei pöörata sellele aspektile erilist tähelepanu. (Nunez et al, 2019) Ka vee-elustik peab oludega adapteeruma,

mille liiguvad mõned liigid uutesse piirkondadesse, mis võib omakorda põhjustada muutusi maismaa elanikele. (Mõju elurikkusele, i.a)

Kliimamuutuste leevendamiseks tuleb astuda samm rohelise tuleviku poole. Teadlaste hinnangul on võimalik kliimamuutuste raskeid tagajärgi ära hoida, kui maakera temperatuur tõuseb sajandi lõpuks maksimaalselt 1,5 kraadi. Küll aga on see number praeguste poliitikate juures kaks korda suurem. Peamised kasvuhoonegaaside tekitajad on suurriigid ja piirkonnad, nagu Hiina, Ameerika Ühendriigid, India, Euroopa Liit jpt, mille CO₂ emissioon moodustas üle poole kogu maakera emissioonist. (United Nations, i.a) Kliimamuutuste suurimateks kannatajateks on aga just väiksemad saared ja vaesed, tihedalt asustatud piirkonnad, mille elanikud peavad elukohta vahetama. Näiteks troopilises kliimavöötmes elavad inimesed peavad ette võtma hinnanguliselt 1000 km rännakuid, et jõuda sobivate tingimusteni troopika äärealadel või lähistroopikas. (Mõju inimestele, i.a) Peamistel kasvuhoonegaase tootvatel riikidel on suure tootmise tõttu ka suurem vastutus tegutseda ja rahaliselt toetada arengumaid kliimamuutustega silmitsi seismisel. Probleemi leevendamiseks on välja mõeldud mitmeid meetmeid ja eesmärgi, kuid sõnastusest üksi ei piisa - tegutseda tuleb kohe. Kliimamuutusi leevendavad lahendused ja tehnoloogiad ei ole küll odavad, kuid tulevikus on drastiliste kliimamuutuste tagajärgedega silmitsi seismine kordades kallim. (United Nations, i.a)

Efektiivse rohepöörde tagamiseks tuleb rakendada keskkonnasõbralikku mõtteviisi igasse valdkonda, sh kultuuri ja kultuurikorraldusse. Jätkusuutlikuks ürituseks kutsutakse üritust, mis on kavandatud, korraldatud ja rakendatud viisil, mis minimeerib võimalikud negatiivsed mõjud ja jätab kasuliku pärandi vastuvõtvale kogukonnale ja kõigile asjaosalistele (United Nations Serbia, 2023). Jätkusuutlikkust ei saa vaadata kui lõppseisundit, vaid see on pidev täiustamise protsess, millel on mitmeid pikaajalisi eesmärgi. Vaja on liikuda „ürituste rohestamisest“ kaugemale ja märkida, et rohelisus ehk keskkonnahoidlikkus ei ole sama kui jätkusuutlikkus, vaid kõigest üks osa sellest. (Getz, 2017) Ülejäänud üritusi puudutava jätkusuutlikkuse moodustavad majanduslik ja sotsiaalne jätkusuutlikkus. Antud töös keskendutakse peamiselt just keskkonnahoidlikkuse aspektile, mille jaoks on vaja tagada saaste ja negatiivsete keskkonnamõjude minimeerimine ning sündmuspaiga korrashoid. (Holmes et al, 2015)

Eesti Päästeamet defineerib avalikku üritust kui „oma olemuselt avalikus kohas toimuv ja avalikkusele suunatud lõbustusüritus, etendus, võistlus, kaubandusüritus või muu taoline inimeste kogunemine, mis ei ole koosolek“ (Päästeamet, i.a). Üritused loovad sotsiaalset kapitali, mis seisneb vastastikuse usalduse loomisel inimsuhtluse kaudu. Loodud suhted ja usaldus aitavad täita peamiseid inimvajadusi, st pakkuda osalejatele

ühtekuuluvustunnet, meelelahutust ja kaitset. (Raworth, 2017) Samuti soosivad avalikud üritused, nagu spordiüritused, kogukonna arengut ning ühiste väärtuste ja sotsiaalse identiteedi teket. Üritused loovad julgustava keskkonna ka vähemusrühvustele, kes tänu üritustele saavad tutvuda teiste vähemusrühmadega ning tunda end kogukonna osana. (Smith & Mair, 2022)

Ürituste korraldamise sektor on üks pidevalt arenevaid valdkondi, mis mõjutab lisaks osalejatele ka kohalikke elanikke ja piirkonda. OECD (2017) uuringust selgus, et suurürituste kõige ilmselgem tagajärg on majanduslik kasv, mis tuleneb ürituse osalejate käimisest kohalikes kohvikutes, restoranides, poodides. Samuti toodi tagajärgedena välja ka asukoha *branding* ning uute töökohtade ja infrastruktuuri loomine, mis omakorda parandab elanike heaolu (OECD, 2017). Samas on suurürituste korraldamisel aga negatiivne mõju keskkonnale, olgu see siis energiakasutuse, jäätmekäitluse, saaste vm teguri näol. 1992. aasta taliolümpiamängud Prantsusmaal oli üks esimestest suurüritustest, kus tunnistati ürituse mõjusid keskkonnale ning mille järgselt kehtestati ka regulatsioonid. (Dickson & Arcodia, 2010) Tänapäeval on paljudel suurürituste korraldajatel määratletud eraldi keskkonnaeesmärgid, mille järgi tegutsetakse.

Eelmainitud 1992. aasta taliolümpiamängud tõid endaga kaasa õhusaastet, metsaraiet ja Alpide erosiooni, kuid leiti, et suurürituste peamine jalajälg on just prügi tekkimine ja suurenenud toidu ja joogi tarbimine (Dickson & Arcodia, 2010). Näiteks 2013. aasta FIFA konföderatsioonide karikaturniiril tekkis ligikaudu 288 tonni jäätmeid olenemata sellest, et võeti kasutusele taaskasutust suunavaid meetmeid (Gaffney, 2013). Nagu ka Gaffney (2013) välja tõi, siis korraldaja eesmärk on eeskätt klientide ehk küllastajate rahulolu tagamine, milleks tuleb luua sobiv keskkond, aga millega enamjaolt kaasneb ka tarbimise kasv.

Dickson ja Arcodia (2010) tõid olümpiamängude põhjal välja, et uue infrastruktuuri mõju keskkonnasaastele on väike, sest selle arendamisel kasutatakse vastupidavaid materjale, tänu millele on hooned ja kiirteed aastakümneid kasutatavad. Gaffney (2013) aga tõdes, et selline tegutsemine kahjustab linnakeskkonda enim. Uute hoonete ehitamise taga on tihti peale korraldajate poliitilised ja majanduslikud huvid, mis varjutavad potentsiaalse negatiivse mõju keskkonnale. Sama kehtib ka looduskaunite paikade hävitamise puhul ürituste korraldamise jaoks. 2013. aastal Rios toimunud karikaturniiri jaoks hävitati kohalik looduskaitseala selleks, et vähendada üritusega kaasnevaid kulutusi valitsusele. (Gaffney, 2013) See näitab, et olenemata varasemalt püstitatud jätkusuutlikkuse eesmärkidest prioritseeriti siiski majanduslikku kasu.

Kliimamuutustega arvestamine on ürituste korraldamise vaatepunktist väga oluline samm, olgu tegu kohaliku sündmusega või rahvusvahelise suurüritusega. Ootamatud ilmaolud mõjutavad osalejate rahulolu, osavõtjate arvu ning võivad põhjustada ka mõnede välistingimustes toimuvate ürituste ärajätmist või mujale kolimist, nagu kalapüük või linnuvaatlus (Dickson & Arcodia, 2010). Suurürituste puhul pakub Gaffney (2013) välja, et tuleb muuta korraldajalinnade ja -riikide valimist, st luua põhjalikum valikuprotsess ning anda neile rohkem aega keskkonnasäästliku infrastruktuuri arendamiseks.

Tavaliselt räägitakse ürituste mõjust keskkonnale, kuid tegelikult on mõju kahepoolne. Ka osaliselt keskkonnareostusest tulenevad kliimamuutused mõjutavad ürituste korraldamist mitmes aspektis. Jones, Scott ja Khaled (2006) uurisid kliimamuutuste mõju välisüritusele ning leidsid, et ilmal on suur tähtsus asukoha valikus ning ürituse osalejate arvus ja rahulolus. Ürituse korraldajad peavad neid faktoreid analüüsima, et leida, mil määral on need ilmastiku ja kliima suhtes tundlikud, ja selle kaudu üritusega seotud riske vähendada (Jones, Scott & Khaled, 2006). Siseürituste puhul on välistingimustel ehk antud juhul kliimamuutustel väiksem roll ürituse korraldamises, kuid sellegipoolest mõjutab see osalejate soovi võtta osa sotsiaalsetest tegevustest (Dickson & Arcodia, 2010). Mida vähem osalejad avastavad ka sündmuspaika, kohalikke kohvikuid ja vaatamisväärsusi, seda vähem saab piirkond ürituse toimumisest majanduslikku kasu ja prestiiži. Kuna need mõlemad on sündmuspaikade jaoks olulised, siis tuleb ülemaailmselt korraldajatel arvestada kliimamuutustega seonduvaid riske juba ürituse-eelselt ning võtta kasutusele keskkonna hoidmiseks vajalikke abinõusid.

Üritused saavad aga olla ka viis inimesi kokku tuua rasketel aegadel. Reid (2011) toob välja, et kliimamuutustest tulenevad negatiivsed tagajärjed mõjutavad inimesi majanduslikult, sotsiaalselt aga ka emotsionaalselt. Üks näide sellest on Austraalia maapiirkonnad, kus vähenes sajandi alguses põllumajanduslike saaduste hulk karmide ilmastikutingimuste tõttu märkimisväärselt, mis omakorda tõi kaasa vähem tulu ja rohkem pingeid põllumeeste seas. Sellistel perioodidel on oluline, et kogukond pakuks üritusi, mis tooksid inimesi omavahel kokku ja toetaksid abivajajaid. Küll aga peavad korraldajatel olema samad huvid nagu teistel osapooltel ja antud juhul peavad ka põllumehed panustama ürituste toimumisse. (Reid, 2011)

Eelnevalt kirjeldati, kuidas inimeste tarbimisharjumused on hoogustanud kliimamuutusi ning kuidas on vaja drastiliste tagajärgede pidurdamiseks/ärahooldamiseks koheselt tegutseda igal võimalikul viisil. Ka avalike ürituste korraldamisel tuleb keskenduda jätkusuutlikkuse pidevale arendamisele ja pikaajalistele eesmärkidele, et tagada sündmuspaiga korrashoid ja keskkonna jalajälje minimeerimine. Suurürituste peamine

keskkonna jalajälg seisneb jäätmete tekkes, infrastruktuuri ehitamises ning suurenenud toidu ja joogi tarbimises. Nende teguritega tuleb arvestada, et tagada ka tulevikus ürituse toimumine ja ürituspaiga säilimine.

1.2. Ürituste korraldamisega seotud keskkonnaeesmärgid, -regulatsioonid ja -mudelid

Selles alapeatükis keskendutakse ürituste korraldamisele kehtestatud keskkonnaeesmärkidele, -regulatsioonidele ja -mudelitele. Kirjeldatakse nii rahvusvahelisel tasandil kehtestatud eesmärke, nagu ÜRO säästva arengu eesmärgid, kui ka Eesti seadusandlust ja kohalike omavalitsuste võimalusi avalike üritusi reguleerida. Lisaks antakse ülevaade mõnedest mudelitest ja raamistikest, mida tuleks üritust korraldades arvesse võtta.

Keskkonnahoid on teema, millega tuleb tegeleda ülemaailmselt ning üksikute riikide või linnade pingutusest ei piisa. Ühinenud Rahvaste Organisatsioon (ÜRO, *ingl. keeles* United Nations) määras 2015. aastal 17 säästva arengu eesmärki, mille täitmise nimel töötavad riigid kuni 2030. aastani (UN News Centre, 2015). Eesmärkide alla kuuluvad näiteks vaesuse ja nälja kaotamine, aga ka kvaliteetse hariduse tagamine, kestlike linnade ja kogukondade loomine ning vastutustundlik tarbimine ja tootmine (Joonis 1). Kuigi eesmärgid on laiahaardelised, siis puudutavad need ka jätkusuutlikku ürituskorraldust ja seavad suuna sellele, milline peaks välja nägema elu 2030. aastaks. Autori hinnangul mõjutavad kultuurikorraldust enim järgnevad eesmärgid: majanduskasv, kestlikud linnad ja kogukonnad, vastutustundlik tarbimine ja tootmine, kliimameetmed. Mitte ainult riigid, vaid ka ettevõtted peavad neid eesmärke arvesse võtma ja pakkuma rahva jaoks väärtuslikke üritusi, hoides samal ajal keskkonnajalajälge võimalikult minimaalsena.

Joonis 1. ÜRO 17 säästva arengu eesmärki.

Allikas: UN News Centre, 2015

Ürituskorralduse Nõukogu (ingl. keeles Events Industry Council; EIC) tegeleb ürituste jätkusuutlikkuse tagamisega erinevate strateegiate, eesmärkide ja standardite kaudu (Events Industry Council, 2022). Varem mainitud ÜRO eesmärkidele tuginedes on Ürituskorralduse Nõukogu määranud neli peamist põhimõtet jätkusuutlikus ürituskorralduses. Antud juhul seisneb jätkusuutlik ürituskorraldus lisaks keskkonna säilitamisele ka terve ja kaasava ühiskonna edendamises ning majanduse toetamises. Esimene põhimõte seisneb ürituse korraldajate ja tarnijate vahelises jagatud vastutuses huvipoolte informeerimises. See tähendab, et mõlemad osapooled peavad tagama jätkusuutlike meetodite kasutamise ja seda ka kommuniqueerima huvipooltele, näiteks üritusel osalejatele. Teine põhimõte on seotud 6., 7. ning 12.-15. säästva arengu eesmärgiga (Joonis 1) ja puudutab peamiseid keskkonda hoidvaid tavasid. Nende alla kuuluvad: ressursside, sh vee, energia ja loodusvarade säästmine, jäätmekäitlus, CO2 vähendamine ja käitlemine, tarneahela juhtimine ja vastutustundlik ostmine ning bioloogilise mitmekesisuse säilitamine. (Events Industry Council, i.a) Oluline on järgida tavasid ja eesmärke, et säilitada elurikkus ja mitmekesine keskkond ning vähendada ürituste negatiivset mõju ümbruskonnale. Ülejäänud kaks jätkusuutliku ürituskorralduse põhimõtet puudutavad sotsiaalset kaalutlust, näiteks inimõigused ja tervis, ja edukat majanduse edendamist, näiteks läbipaistvus ja koostöö, kuid neid antud töös ei käsitleta. Oluline on märkida, et kuigi nii ÜRO kui Ürituskorralduse Nõukogu kehtestavad keskkonnasäästlikke eesmärke ja põhimõtteid, siis tegemist pole konkreetsete regulatsioonidega, mille täitmist tuleks ja saaks kontrollida.

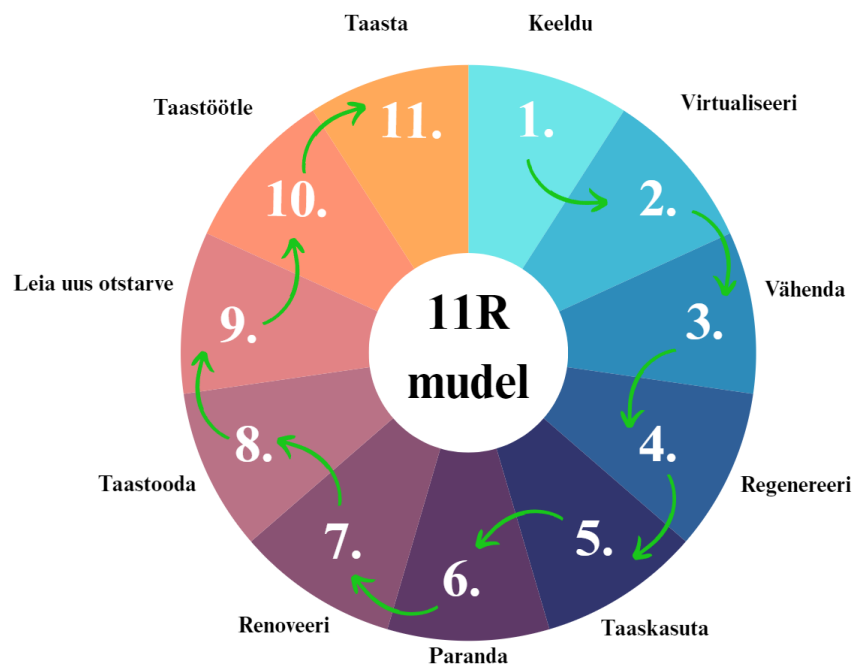
Ka Euroopa Liit on kehtestanud keskkonnaeesmärke. Peamine eesmärk, mis kehtestati 2019. aastal, on vähendada 2030. aastaks kasvuhoonegaaside emissiooni vähemalt 55% võrra (European Commission, 2021). Eesmärgini jõudmist puudutavad näiteks kiirete ja keskkonnasõbralike transpordivahendite olemasolu, piirkondlik areng ja keskkonnahoid ehk bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemide säilitamine (European Commission, 2021), mis on kõik ka tegurid, mille peale peaks keskkonnasõbralikku üritust korraldades mõtlema. Lisaks üldisele eesmärgile on Euroopa Komisjon loonud dokumendi „7 sammu roheliste ürituste suunas“, mis kajastab korraldaja jaoks kõige olulisemat keskkonnasäästlikkusega seotud infot (European Commission, i.a). Antud dokument (European Commission, i.a) seisneb järgnevates sammudes:

1. Mõelge, kas üritust saab ka veebis korraldada
2. Eelistage ürituspaigaks keskkonnasõbralikke asutusi
3. Valige vähese CO2 heitega transpordivahendid
4. Keelduge – Vähendage – Taaskasutage – Sorteerige (4R mudel)

5. Pakkuge kohalikke toiduaineid ning kasutage korduvkasutatavaid nõusid
6. Kommuniqueerige informatsiooni ilusal viisil
7. Levitage sõna keskkonnasäästlike valikute kohta

Sõnastatud sammud on n-ö nõuanded, mis peaksid tegema korraldajate jaoks keskkonnasäästlike otsuste tegemise lihtsamaks, kuid otseselt ei kohusta nende järgimist. Pigem jäetakse vastutus väiksemate asutuste/organisatsioonide kätte. Näiteks Euroopa Noorteüritus (*European Youth Event; EYE*), mille eesmärk on pakkuda platvormi 16-30-aastastele noortele jagada oma ideid Euroopa tuleviku kohta, ise prioritseerib võrdsuse ja kaasatuse kõrvalt jätkusuutlikkust ning võtab kasutusele uusi lahendusi, et kõik organisatsiooni üritused oleks võimalikult jätkusuutlikud ja keskkonnasõbralikud (European Youth Event koduleht, i.a, European Youth Event, i.a). EYE-iga seotud ürituste korraldamise eest vastutab Euroopa Parlament, kes tegutseb ÜRO säästliku arengu eesmärkide nimel ning sõnastab nende põhjal kodulehel ka konkreetselt ürituskorraldusega seotud kolm peamist eesmärki (European Youth Event, i.a).

Eelnevalt välja toodud 4R mudel (Keelduge – Vähendage – Taaskasutage – Sorteerige) on kõigest üks variant levinud keskkonnasäästliku mõtteviisi R-ide mudelist. Kõige põhjalikuma versiooni on sõnastanud Acampora et al (2021) ning see sisaldab ühteteistkümnet erinevat sammu (Joonis 2). Iga sammu puhul on välja toodud eraldi aspektid, mille peale tuleks mõelda. Mudeli eesmärk – olgu mudel kas 4R, 7R, 11R – on panna inimesi mõtlema tarbimise protsessile ning seda kasutatakse tihtipeale ringmajanduse rakendamise juhendina (Acampora et al, 2021). Lisaks saavad inimesed seda igapäevaelus kasutada ning erinevad valdkonnad sellest eeskujul võtta, nagu näiteks rõivatööstus (Yogantari & Dwijendra, 2020). Näiteks esimeses etapis ehk keeldumises tuleks kaaluda, kas üldse üritust on vaja korraldada, ning vältida loodusressursside kasutamist. Antud mudelis esineb etappidel ka hierarhia: mida algusepoole, seda olulisem on selle elluviimine ringmajanduse protsessis. (Acampora et al, 2021) Acampora et al (2021) loodud 11R-mudel üheskoos ürituse faasidega (ettevalmistus, ülespanek, üritus, kokkupanek) ja keskkonnaaspektidega võiks töö autori hinnangul olla üks osa korraldajate tööriistakastist, millele tuleks korraldamise protsessis keskenduda. Keskkonnasäästlike lahenduste peale mõtlemine ja nende rakendamine aitab tulevikus hoida ära suuri majanduslikke tagasilööke, nagu juhtus Covid-19 pandeemia ajal, mil ürituskorralduse sektor sai märgatavalt lüüa (Acampora et al, 2021).

Joonis 2. Keskkonnasäästliku mõtteviisi 11R-mudel.

Märkus: Autori koostatud

Allikas: Acampora et al (2021)

Üldise Euroopa teeviida roheliste festivalide jaoks lõi aga hoopis YOUROPE (ingl. keeles European Festival Association; Euroopa Festivalide Assotsiatsioon). Teeviit seisnes kümne probleemse valdkonna määramises ning tegevusplaani loomises seitsmes erinevas valdkonnas: strateegia, energia, jäätmed, toit ja jook, reisimine ja transport, vesi ning kogukond ja bioloogiline mitmekesisus. (YOUROPE, i.a (a)) Kõikides valdkondades vajalik tegutsemine on seotud ka ÜRO säästva arengu eesmärkidega ja Euroopa 2030. aasta rohelise kokkuleppega. Ka festivalide ja teiste suurürituste korraldajad väljaspool Euroopa Liitu saavad kasutada teeviita kasuliku tööriistana keskkonnahoidlike lahenduste kasutuselevõtmisel (YOUROPE, i.a (b)). Kuna YOUROPE on iseseisev organisatsioon, siis nad ei kohusta korraldajatel teeviita kasutada, kuid soovivad kindlasti seda ja tegevusplaani arvesse võtta ning jagada oma kogemust ja roheteadmisi teiste korraldajatega konverentsidel ja meediakanalites (YOUROPE, i.a (a)).

Sarnase teeviida kuid linnade kohta lõi 2017. aastal Donald Getz. Jätksuutlike ürituste linnade tagamiseks loodud raamistik seisnes kahes sammus: murekohtade leidmine ja tegevusplaani loomine (Getz, 2017). Murekohad jagati kolme alarühma – jätkusuutlikud üritused, portfoolid, populatsioonid – ning toodi välja nende eesmärgid ja mõttekohad. Jätksuutlike ürituste eesmärk on iga ürituse pidev arenemine majandusliku, sotsiaalse ja

keskkonna jätkusuutlikkuse suunas. Oluline on silmas pidada, et rohenõuetest kinni pidamine on kõigest alguspunkt ning korraldajad peavad ise pidevalt vaeva nägema, et teha enamat keskkonnamõju vähendamiseks. Jätkusuutlike portfooliote puhul tuleks jälgida, et üritused ei kattuks ning et üritused ise soodustaksid innovatsiooni ja kohalikke väärtusi. Jätkusuutliku populatsiooni eesmärk on tagada piisav hulk üritusi ning tagada ürituste korraldamise jaoks toetav keskkond. (Getz, 2017) Tegevusplaani puhul toodi välja 16 valdkonna eesmärgid nii linna tasemel kui ka üksikute ürituste puhul. Üritustega seotud jätkusuutlike nõuannete alla kuulusid näiteks osalejate harimine, ühistranspordi kasutamise maksimeerimine, 3R-mudeli kasutamine erinevates aspektides, alternatiivsete energiaallikate kasutamine, turvaliste ja tervislike ürituste korraldamine, puude istutamine, keskkonna jalajälje kalkulaatori kasutamine jpm. (Getz, 2017) Antud tegevusplaaniga joonistub selgelt välja see, kuidas saavad üritused aidata linna jätkusuutlikkuse eesmärkideni jõuda, mistõttu on plaan oluline nii korraldajale kui ka linnale.

Lisaks eelmainitule on teadlased loonud veel mitmeid raamistikke. Meza, Al-Ghamdi ja Koç (2019) keskendusid oma uuringus Qatari jalgpalli MM-i näitel suurürituste läbiviimisele ning vajalike jätkusuutlike sammude tegemisele üritusele eelsel ajal. Autorid löid raamistiku lähtuvalt viiest jätkusuutlikkuse aspektist: organisatsioon, keskkond, majandus, infrastruktuur, ühiskond. Organisatsiooni aspekt rõhutab huvipoolte võrdse osaluse ja ühiste eesmärkide leidmise tähtsust, sest vastasel juhul pole võimalik efektiivselt roheeesmärkide täitmiseni jõuda. Keskkonna aspekt seisneb energiamajanduse, vee ja toidu tarbimise, jäätmekäitluse ning kliimamuutustega arvestamises, millest kinnipidamine tagab pikemas perspektiivis keskkonna jätkusuutlikkuse. Majanduse puhul tuleb tagada sündmuspaiga pikaajaline majanduslik kasv, teadmiste ülekandmine ja ka mitmekesisustumine, tänu millele saab kohalik ettevõtlus ja innovatsioon areneda. Infrastruktuuri jätkusuutlikkuse tagamise kesksõnadeks on transport, hooned, spordi taristu ja linnaplaneering, mille peale tuleb ürituse-eelselt tähelepanu pöörata ja leida uusi lahendusi, näiteks vähendada lennutranspordi osakaalu. Viimane ehk sotsiaalne aspekt seisneb jätkusuutlikkuse teadlikkustamises, harimises, töötajate õigustes ning kultuurilises mitmekesisuses. Näiteks peavad korraldajad (ja ka osalejad) aktsepteerima teisi rahvusi ja nendega seonduvaid uskumusi ning pakkuma ühtset ja sallivat ürituspaika kõigi jaoks. (Meza, Al-Ghamdi & Koç, 2019) Kuigi mudel on peamiselt suurte spordiürituste ja Qatari MM-i kohta, siis saab aspekte rakendada ka teistes valdkondades, näiteks festivalid või muud kohalikud üritused.

Ka Eestis on uuritud keskkonnasäästlike ürituste korraldamist ning leitud mitmeid arengukohti. 2022. aasta augustis väljastas Tartu Ülikooli Sotsiaalteaduslike

rakendusuringute keskus (RAKE) kohalikele omavalitsustele suunatud soovitusel pöördumiseks rohelise arengu rajale, kus toodi välja tähelepanekuid ka ürituskorralduse kohta. Sektsioonis B11 „Vaba aeg, kultuur ja sport“ märgiti lisaks teistele punktidele, et tuleb püüelda kultuuritegevuse energiatarbimise vähendamisele ning avalikel üritustel keskkonnasõbralike ürituste nõuete rakendamisele. Alustada soovitati avalike ürituste lubade täiendamisega, kuhu tuleks lisada nõude või soovitusel järgida keskkonnasõbralike ürituste nõudeid. Samuti peaks analüüsima ruumi- ja energiakasutuse mahtusid ning tõhusust. Viimase punktina toodi ka välja, et keskkonnasõbralikke nõudeid tuleks rakendada ka kohaliku omavalitsuse poolt korraldatud üritustel. (RAKE, 2022b) Selle kaudu näitab omavalitsus eeskujuna, millega samal ajal toimub ka inimeste väärtuskasvatus, mis mõjutab inimeste poolset roheliste põhimõtete eelistamist vaba aja veetmisel (RAKE, 2022a). Asutuste tasemel jääb omavalitsustele roll neid motiveerida ringmajanduslikke ja toidu keskkonna jalajälge vähendavaid lahendusi kasutama, mille üheks näiteks on juba levinud topsiringlus. Eesmärkide elluviimiseks tuleks üle vaadata nõuded avalike ürituste korraldamisele, valla/linna heakorraeskiri, jäätmehoolduseeskiri ning valla/linna keskkonnasõbralike avalike ürituste juhend. (RAKE, 2022b)

Alapeatükis kirjeldati keskkonnasäästlike ürituste korraldamisega seotud eesmärke ja mudeleid. Toodi välja ÜRO säästva arengu eesmärgid ning leiti, et mitmed organisatsioonid ja liidud kasutavad säästva arengu eesmärke enda rohedokumentide, -teviitade jm loomisel. Tegemine on aga juhustega ja nõuannetega, mis ei sunni korraldajaid rohenõuetest kinni pidama. Samuti kirjeldati lühidalt jätkusuutlikkuse R-mudelit ning teadlaste poolt loodud raamistikke, mille eesmärk on panna korraldajad mõtlema keskkonnamõju peale nii üritusel kui ka üritusele eelneval ajal. Viimasena toodi välja, et Eestis on jätkusuutlike ürituste korraldamise teema osas otsustusvõim kohalikel omavalitsustel, kes saavad kehtestada avaliku ürituse korraldamise ja pidamise nõuded ning panna korraldajaid teema peale mõtlema. Kohalikke omavalitsusi saavad aidata Tartu Ülikooli Sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskuse poolt välja pakutud nõuanded, milles soovitati analüüsida ruumi- ja energiakasutust ning samuti täiendada avalike ürituste lubasid ja erinevaid nõudeid.

1.3. Varasemad empiirilised uuringud ning vajalikud sammud keskkonnasäästliku ürituskorralduse tagamiseks

Järgnevalt kirjeldatakse keskkonnasäästlike ürituste korraldamisega seotud varasemaid empiirilisi uuringuid ning tuuakse keskkonnajalajälje minimeerimiseks välja uusi meetmeid ja lahendusi. Puudutatakse linnade keskkonnasäästlikkuse tulemuslikkust mõjutavaid tegureid ning efektiivsemaid jäätmeäitluse meetodeid. Samuti on kirjutatud

Irimaal läbi viidud uuringu põhjal kohalike omavalitsuste seisukohad ürituste jätkusuutlikus planeerimises ning välja toodud töötajatepoolsed arengukohad. Viimasena kirjeldatakse Eestis sündmuskorraldajate seas läbi viidud uuringut ning tuuakse välja keskkonناسäästliku ürituse tagamiseks vajalikud rohomeetmed.

Üha enam pööravad nii ettevõtted kui ka riigid tähelepanu keskkonناسäästlikule ürituskorraldusele. Tänu sellele kasvab roheliste ürituste protsentuaalne hulk ning üritustega seotud osapooled võtavad kasutusele uusi keskkonناسäästlikke praktikaid. Bănică, Istrate ja Muntele (2020) avaldatud uuringust selgus, et roheliste lahenduste kasutamine linna infrastruktuuris aitavad tõsta linna „vastupidavust“ ehk mahutavust ja jõudlust. Uuring keskendus Euroopa Liidu idariikidele, mille alla kuulusid ka kaks Eesti linna: Tallinn ja Tartu. Mõlemad neist kuulusid rohelise ääremaaga linnade hulka, mille puhul toodi alale iseloomulikest keskkonnaaspektidest välja madalad saastetasemed ning efektiivne ühistransport. Uuringus osalenud 95 linna ja linnastu põhjal avastati seosed roheliste linnade tulemuslikkuse ja sotsiaalmajanduslike näitajate vahel. Leiti, et linnade keskkonناسäästlikkuse tulemuslikkust mõjutavad positiivselt õhukvaliteet ja SKP, samas kui tulemuslikkust saab osaliselt negatiivselt mõjutada linnapopulatsiooni suurus. Lisaks on olulisteks teguriteks ka innovatsioon ja kvaliteetne haridus, mis aitavad kaasa uute roheliste tehnoloogiate tekkele. (Bănică, Istrate & Muntele, 2020) Samuti ei mängi linna suurus tingimata rolli selles, kui efektiivne on linna keskkonناسäästlik tegutsemine. Kui, siis suurus mõjutab linnade ettevalmistusprotsessi šokkide jm toimetulemisel, sest mida suuremad on linnad – eriti pealinnad – (Bănică, Istrate & Muntele, 2020), seda rohkem tuleb olla valmis ootamatustega tegelema.

Mitmete välismaa linnade näitel on uuritud erinevaid keskkonناسäästlike ürituste korraldamise meetmeid. Norra linna Sørlandet põhjal uuriti plastiktopside jäätmete vähendamist üritustel ning leiti, et parimad alternatiivid on roostevabast terasest või rPET topsid. Viimased sisaldavad 80% taaskasutatud plastikut ning 20% tavalist PET-i. See variant oleks korraldajate jaoks palju lihtsam, sest terasest topside soetamise asemel peaksid nad vaid garanteerima topside käitlemise. Selleks pakuti erinevaid viise, näiteks deposiit-süsteem, millega saab osaleja topsi tagastades pandi tagasi, annetused või loterii, millega tekib osalejale võimalus potentsiaalselt raha võita. Kogu protsessi vältel on aga suur rõhk korraldajate ja osalejate vahelisel kommunikatsioonil. Eelnevalt tuleks kaardistada osalejate keskkonnateadlikkus ning selle põhjal anda neile vajalikku informatsiooni näiteks meili teel. Ka ürituse ajal peab protsess sujuvalt minema ehk sündmuspaigas peab olema piisavalt

sorteerimisjaamasid ja ka töötajaid, kes hoiaksid sorteerimisel silma peal. (Randhawa & Randhawa, 2021)

Keskkonnasäästlike ürituste korraldamiseks on vaja tagada jätkusuutlik planeerimine, mille üheks vastutajaks on kohalikud omavalitsused. Maguire (2021) poolt Irimaal läbi viidud uuringust selgus, et sealsed kohalikud omavalitsused ei pööra ürituskorralduse jätkusuutlikule planeerimisele üldjoontes eriti tähelepanu, kuid samas rõhutavad vajadust järjepideva, läbipaistva ning üleriigilise lähenemisviisi üle. Mõned kohaliku omavalitsuse ürituse personali liikmed toovad välja, et ühised juhtnöörid aitaksid protsessi sujuvamaks teha ning kuskilt pihta hakata. Töötajatele tuleks pakkuda rohkem detailsemat informatsiooni ja koolitusi, et aidata neil jätkusuutlikku planeerimist paremini mõista ja rakendada ürituste korraldamisse. Lisaks toodi välja, et töötajad hindaks sellel teemal ka mentorlusprogrammi ja lisarahastust, mille kaudu saaks kogukonna üritusi arendada. (Maguire, 2021)

Eestis uuris Kaivel (2019) lõputöö raames ühtteist Eesti sündmuste korraldajat, millest kaks tegutsevad ja korraldavad Tartus. Korraldajatega viidi läbi konfidentsiaalsed intervjuud ning uuringu eesmärk oli teada saada korraldajate arusaam keskkondlikust jätkusuutlikkusest – mida mõiste tähendab, selle olulisus ja tagamine ning koostööpartnerite valik. Uuringu põhjal leiti, et kõik üksteist korraldajat peavad keskkondlikku jätkusuutlikkust oluliseks nii igapäevaelus kui ka ürituste korraldamises. Paljud üritused kasutavad selle tagamiseks sarnaseid meetmeid, nagu prügi sorteerimine, biolagunevate nõude kasutamine ning keskkonnaspetsialisti käest abi küsimine. Olenemata suurusest saavad kõik üritused tegeleda jäätmete sorteerimisega, mis võiks jaguneda vähemalt kolmeks erinevaks liigiks: taara, olme- ja biojätmed. Biolagunevate või komposteeruvate nõude kasutamine on samuti oluline ning selle kõige odavam ja lihtsam variant korraldaja jaoks on lamineerimata paber- või pappnõud ja bambusest või suhkrurookiust valmistatud nõud. Pikas perspektiivis võib olla isegi kasulikum soetada „päris“ nõud, kuid see sõltub konkreetse ürituse kontekstist. (Kaivel, 2019) Lisaks jäätmetele tuleks tähelepanu pöörata ka teistele aspektidele, näiteks toit ja selle päritolu. Kaivel (2019) leiab, et üritusel peaks olema võimalus valida kohalikku toorainet ning taime- ja vegantoitu, sest see on ka keskkonnasäästlikum ja selgub, et osalejad on valmis selle eest rohkem maksma. Üks uuringus osalenud korraldatest ka mainis, et teadlikult esindas festivalil kohalikku mahepõllumajanduslikku toodangut. Transpordi poole pealt tuleks külastajaid julgustada kasutama ühistransporti. Kahe festivali korraldajad tõdesid, et on organiseerinud ürituse jaoks ka eribusse, mis transpordivad osalejaid linnapiirini ja tagasi. Ürituse keskkonnasõbralikkuse tagamiseks peavad ka koostööpartnerid toetama rohelist mõtteviisi. Selliste ettevõtete arv on tõusuteel, sest inimeste teadlikkus teemast on

suurenemas ning see muutub üha olulisemaks ka osalejate jaoks. (Kaivel, 2019) Inglismaal läbi viidud uuringust selgus, et pea 50% inimestest on nõus keskkondlikult jätkusuutlike ürituste eest rohkem maksma (Laing & Frost, 2010), mistõttu tuleb korraldajatel teemale tähelepanu pöörata ja sellest rääkida. Kui festival väljendab keskkonnaalaseid väärtusi, siis see mõjutab ka küllastajate teadlikkust ning nad käituvad ka tõenäoliselt vastutustundlikumalt (Alonso-Vazquez et al, 2019).

Eelnevalt toodi varasemate empiiriliste uuringute põhjal välja keskkonnamõju vähendamiseks olulised avastused ning rohemeetmed ja -praktikad. Leiti, et linna populatsiooni suurus tingimata ei mõjuta linna efektiivsust keskkonnasäästlikul tegutsemisel. Samuti selgus korraldajate ja osalejate vahelise kommunikatsiooni tähtsus, olgu see jäätmekäitluse või organisatsiooni enda keskkonnaeesmärkide teemal. Keskkonnaeesmärkidest ja -väärtustest kõnelemine tõstab küllastajate teadlikkust teema osas ning potentsiaalselt ka nende maksevalmidust. Lisaks tuleb harida omavalitsuste töötajaid, et nad oskaksid ürituskorraldust jätkusuutlikult planeerida ning anda vajalikke juhtnööre.

2. Tartu 2024 programmist osavõtvate kohalike omavalitsuste panus keskkonnasõbralikku ürituskorraldusse

2.1. Andmed ja metoodika

Järgnevalt kirjeldatakse empiirilises osas kasutatud metoodikat. Kirjeldatakse esimeses etapis läbiviidud analüüsi ja teises etapis tehtud intervjuusid. Samuti antakse ülevaade Tartu 2024st ja kultuuripealinna valimistest. Lisaks kirjeldatakse Eestis riiklikul tasemel kehtestatud rohenõudeid ja kohalike omavalitsuste õigusi keskkonnasäästlike ürituste korraldamisel.

Võrreldes esimeses peatükis käsitletud ülemaailmsete ja Euroopa-põhiste tasanditega, on riikliku tasandi eesmärgid spetsiifilisemad ning nendele lisanduvad ka nõuded ja regulatsioonid. Riigikogu võttis Eestis 2004. aastal vastu Pakendiseaduse, millega sätestati üldnõuded pakendile ning pakendi kasutamisele ja käitlemisele. Pakendiseaduse kohaselt on alates 2024. aasta 1. jaanuarist lubatud avalikel üritustel kasutada toidu ja joogi serveerimiseks üksnes korduvkasutatavaid anumaid ja söögiriistu (Pakendiseadus, 2004). See tähendab, et kui omavalitsused pole senini sellele tähelepanu pööranud, siis alates 2024. aastast on see kohustuslik ning seaduse mittetäitmine võib kaasa tuua trahve. Jäätmehooldust on riiklikult reguleeritud Riigi Teataja määruuses „Olmejäätmete liigiti kogumise ja sortimise nõuded ja kord ning sorditud jäätmete liigitamise alused“ ning jäätmeseaduses, mille § 42 lõik 1 kohaselt on kohalikel omavalitsustel kohustus luua jäätmekava, milles kirjeldatakse

muude teemade kõrval ka ürituste puhul aktuaalset jäätmete liigiti kogumist (Jäätmeseadus, 2004; Olmejäätmete..., 2022).

Eesti riik on jätnud kohalikele omavalitsustele õiguse sätestada avaliku ürituse korraldamise ja pidamise nõuded, mistõttu on nõuded omavalitsuseti erinevad. Riigi Teatajas on avalikkusele nähtaval kõigest 79st omavalitsusest 74 omavalitsuse volikogu poolt loodud määrused (Riigi Teataja, i.a). Töö keskmises oleval ehk Tartu 2024 programmist osavõtvate omavalitsuste määruseid on Riigi Teatajas üheksateist ning neid analüüsitakse lähemalt alapeatükis 2.2 ja lisas B.

Omavalitsuste jaoks on avaliku ürituse loa taotlus peamine võimalus korraldajatele keskkonnasäästlikku tegutsemisviisi südamele panna. Taotlus on leitav enamike omavalitsuste kodulehtedelt ning sinna sisestatakse kõik avaliku üritusega seotud informatsioon. Kui kohalik omavalitsus ei ole kehtestanud avaliku ürituste loa taotlemise korda, tuleb avaliku ürituse taotlus esitada otse vastava piirkonna Päästeametile (MTÜ Avalike Ürituste Korraldajate Liit koduleht, i.a). Festivalid ja organisatsioonid saavad ise kehtestada nõuded, mille järgi kohalikes omavalitsustes üritust või üritusi läbi viiakse, nagu seda teeb Tartu 2024 oma keskkonnajuhendiga (Tartu 2024, i.a).

Tartu teekond kultuuripealinnani algas 2019. aastal ning sellele tiitlile kandideerisid kolm Eesti linna – Narva, Tartu, Kuressaare –, millest osutus lõpuks valituks Tartu. Eestis viis konkurssi läbi Kultuuriministeerium koostöös Eesti Linnade Liiduga ning rahvusvahelisel tasemel jäi otsustamine sõltumatu rahvusvahelise ekspertkomisjoni kätte. Lisaks Tartule valiti 2024. aasta kultuuripealinnadeks veel Bodø (Norra) ja Bad Ischl (Austria). (Kompus, i.a)

Tartu 2024 reklaamlause on „Ellujäämise kunstid“, mida tõlgendatakse kui oskusi ja väärtusi, mis aitavad inimestel ellu jääda ja loodust hoida, nii et ka tulevikus oleks hea elada (Tartu 2024 koduleht, i.a). Üks nendest kunstidest on jätkusuutlikkus, mida on kirjeldatud järgmiselt:

„Pärast meid ei tule veeuputus. Tartu 2024 programm esitab küsimusi ja otsib vastuseid, kuidas elada tulevikus hästi inimesena, ühiskonnana, keskkonnana – linnas ja maal. Jätkusuutlik kultuur on sotsiaalselt ja keskkondlikult vastutustundlik. See tähendab, et Euroopa kultuuripealinna sündmused, tegevused ja suhtlus publikuga on korraldatud keskkonnahoidlikult ning on kättesaadavad erinevate vajadustega inimestele.“ (Tartu 2024 koduleht, i.a)

Jätkusuutlikkuse tagamiseks on kultuuripealinna aastal toimuvate ürituste jaoks loodud juba eelnevalt mainitud juhend, mis kannab nime „Keskkonnahoidlike sündmuste korraldamise juhend“ ning mis on kõigi huviliste jaoks nende kodulehel kättesaadav (Tartu 2024, i.a). Juhendis on iga kategooria (transport, materjalid ja ostud jpm) all miinimumnõuded, mis on korraldamisel kohustuslikud. Lisaks on välja toodud ka miinimumnõuete kontrollküsimused ning 3-8 soovitusi, mille peale korraldaja võiks mõelda. Tartu 2024 veebilehel on juhendi all välja kirjutatud ka soovitused külastajatele, näiteks „jaluta või sõida rattaga, kui vähegi ürituse asukoht seda võimaldab“ ja „tualeti ja kätepesuajama kasutades jälgi, et vesi ei jääks jooksmas“ (Tartu 2024, i.a). Sellised soovitused näitavad, et juhendit koostades pole mõeldud mitte üksnes korraldajate vaid ka külastajate peale.

Empiirilises osas valiti esmasteks uuritavateks omavalitsusteks Tartu 2024 programmi kuuluvad omavalitsused, mida on kokku 20. Nendeks on: Antsla vald, Elva vald, Kambja vald, Kanepi vald, Kastre vald, Luunja vald, Nõo vald, Otepää vald, Peipsiääre vald, Põlva vald, Rõuge vald, Räpina vald, Setomaa vald, Tartu linn, Tartu vald, Tõrva vald, Valga vald, Viljandi linn, Võru linn ja Võru vald. Omavalitsuste analüüsimiseks kasutati kvalitatiivseid meetodeid.

Esimeseks etapiks oli dokumendianalüüs, mis seisnes omavalitsuste avalike ürituste lubade taotluste kui ka Riigi Teatajas ilmunud määruste „Avaliku ürituse korraldamise ja pidamise nõuded“ (või sarnase nimetuse ja sisuga määruste) analüüsis. Kuna Tartu linnal on teistest põhjalikumad nõuded, mis on otseselt seotud Tartu 2024 keskkonnahoidliku sündmuskorralduse nõuetega, siis loodi Tartu linna jaoks eraldi tabel, mille täitmiseks kasutati avaliku ürituse loa taotlust ning määruse asemel Tartu 2024 keskkonnasäästlike sündmuste korraldamise juhendit. Analüüsi eesmärk oli kaardistada hetkest olukorda omavalitsustes keskkonnasäästlike ürituste korraldamises ning leida aspektid, millele pole tähelepanu pööratud. Lisaks ka see, kas mõned nõuded on välja toodud ainult avaliku ürituse loa taotluses ning jäetud mainimata Riigi Teataja määruses, mida kõik korraldajad ei pruugi lugeda, sest ürituse korraldamiseks on vaja täita üksnes avaliku ürituse luba.

Omavalitsuste tähelepanu pööramist keskkonnasäästlikule ürituskorraldusele analüüsiti autori koostatud 6R-mudeli põhjal. Mudel pandi kokku teoreetilises peatükis kirjeldatud Acampora et al (2021) 11R mudeli järgi, mis oli kirjeldatud mudelitest kõige põhjalikum ja kõikehõlmavam. Algsest mudelist jäeti välja ja koondatakse mitu sammu (R-i), mistõttu on see järgnevas analüüsis kuueosaline. Lisaks pandi tabeli horisontaalteljele ürituse etappide (enne üritust, ürituse päev, ürituse aeg, pärast üritust) asemel erinevad valdkonnad

nagu transport, materjalid ja ostud jm, ning ürituse etapid tähistati lahtrites kolme erinevat värvi ringidega (Lisad A ja B). Mudeli kuus R-i tähistavad järgnevat:

- **Keeldu** (Refuse): Korraldaja ei kasuta/ei tohi kasutada meetodeid, mis võivad keskkonda kahjustada, ning on avatud alternatiividele
- **Vähenda** (Reduce): Korraldaja leiab viise, kuidas sündmuse keskkonnamõjusid neutraliseerida ehk mille arvelt saaks kokku hoida, et keskkonnamõju oleks väiksem
- **Taasta** (Regenerate): Korraldaja leiab viise, kuidas sündmusel kasutusel olevaid bioloogilisi ressursse taastada
- **Taaskasuta** (Reuse): Korraldaja kasutab korduvkasutatavaid ja/või teiste vanu tooteid ning annab enda tooteid edasi vajadusel uue otstarbega
- **Paranda** (Repair): Korraldaja ei viska vanu katkiseid esemeid ära, vaid üritab nendest midagi uut teha või esemeid remontida
- **Töötle ümber** (Recycle): Korraldaja garanteerib, et jäätmed jõuavad kindlasse kohta, kus saab nendest teha midagi uut (esemeid, energiat jpm)

Omaavalitsusi uuriti viies peamises valdkonnas: transport, materjalid ja ostud, toit ja jook, sündmuspaik ja ökosüsteemid ning energia ja ressursikasutus. Valdkonnad valiti Tartu 2024 keskkonnahoidlike sündmuste korraldamise juhendi (Tartu 2024, i.a) ja osaliselt Acampora jt (2021) 11R mudeli põhjal. Võrreldes Tartu 2024 juhendiga jäeti välja valdkonnad „jäätmekäitlus“ ja „kommunikatsioon“, mille alased nõuded kattuvad teiste valdkondadega (näiteks jäätmete käitlemise ja sorteerimise seos toidu ja joogi valdkonnaga).

Järgmises etapis viidi läbi intervjuusid, eesmärgiga mõista paremini dokumendianalüüsist välja koorunud nõuete tagamaid ja seda, kuidas on Tartu 2024 muutnud omaavalitsuste tegutsemist ja suhtumist keskkonناسäästlikku sündmuskorraldusse võrreldes varasemaga. Intervjueeritavate omaavalitsuste valimisel lähtuti avaliku ürituse loa taotluse põhjalikkusest, omaavalitsuse suurusest ning Tartu 2024 programmi kuuluvate ürituste arvust (Lisa C). Projektide arvud omaavalitsuste kaupa sai töö autor Tartu 2024 töötajalt meilivahetuse kaudu (Tartu 2024 kontaktisik, personaalne suhtlus, 02.05.2024). Siinjuures tuleb märkida, et lisa C välja toodud arvud ei tähista üksiksündmusi, vaid projekte, mis sisaldavad ühekordseid, korduvaid (näiteks teatrietendused) ja pikaajalisemaid (näiteks festivalid) sündmusi. Kuna üksiksündmuste kohta puudub terviklik ülevaade, siis valitakse analüüsi jaoks üritusterohked (projektirohked) erineva suurusega omaavalitsused, kellest osadel on taotluses ja määruses rohkem keskkonnanõudeid välja toodud, osadel vähem. Lõppvalikut mõjutas ka kontaktisikute kättesaadavus. Intervjueeritavaid oli kokku viis (Tabel 1). Intervjueeritavate hulka kuulusid Tartu linna ning kolme väiksema

omavalitsuse esindajad. Kolme omavalitsuse intervjueeritavad avaldasid soovi osaleda intervjuus kahekesi, et saaksid anda teemast parema ülevaate. Lisaks omavalitsuse esindajatele intervjueeriti Tartu 2024 keskkonnaspetsialisti Triin Pikki, et saada teemast teine perspektiiv ning kirjeldada omavalitsustele kehtestatud nõudeid ja soovitusi. Kõik intervjuud toimusid veebi teel Microsoft Teams keskkonnas, kus intervjuud ka asjaosaliste loal salvestati. Intervjueeritavad ei pidanud anonüümsust oluliseks ja olid nõus esinema töös täisnimedega. Intervjuuküsimused koondusid nii Tartu 2024 kui ka omavalitsuste esindajatega läbiviidud intervjuudes kolme teemaplokki (Lisad D ja E). Intervjuuküsimuste koostamisel peeti silmas töö eesmärki, uurimisülesandeid ning teoreetilises peatükist ja dokumendianalüüsist välja tulnud avastusi. Intervjuud transkribeeriti kasutades Tallinna Tehnikaülikooli Küberneetika Instituudi foneetika- ja kõnetehnoloogia laboris väljatöötatud veebipõhist kõnetuvastusplatvormi (Olev & Alumäe, 2022) ja loodi teemade kaupa kategooriad ja koodid (Lisad F-K).

Tabel 1.

Intervjuude ülevaade.

Omavalitsus/ organisatsioon	Kasutatav kood	Nimi	Ametipositsioon	Intervjuu toimumise aeg	Intervjuu kestvus
Tartu 2024	T2024	Triin Pikk	Programmiliini Elu ja Keskkond juht	19.04.2024	57 min 35 sekundit
Setomaa vald	S1	Jana Mets	Haridus- ja kultuuriosakonna juhataja	22.04.2024	39 min 24 sekundit
	S2	Maarja Saarine	Setomaa Kultuurikeskuse juhataja		
Peipsiääre vald	Pe1	Piibe Koemets	Vallavanem	24.04.2024	29 min 14 sekundit
	Pe2	Reet Kruup	Kultuuritööspetsialist		
Tartu linn	T1	Lennart Puksa	Kultuuriosakonna peaspetsialist	24.04.2024	41 min 15 sekundit
Põlva vald	Põ1	Eve Sock	Kultuurispetsialist	26.04.2024	45 min 42 sekundit
	Põ2	Annely Eesmaa	Avalike suhete spetsialist		

Allikas: Autori koostatud

Viimase etapina võeti kokku nii dokumendianalüüsi kui ka intervjuude tulemused ja loodi järeldused keskkonnasäästliku ürituskorralduse kohta Tartu 2024 programmist osavõtvates omavalitsustes. Lisaks anti Tartu 2024 programmist osavõtvatele omavalitsustele soovitusi, kuidas saaks üritusi veelgi keskkonnasäästlikumaks muuta. Soovituste koostamisel tugineti kasutatud kirjanduses, dokumendianalüüsis ja intervjuudes välja tulnud aspektide ja avastuste peale.

2.2. Tartu 2024 programmist osavõtvate omavalitsuste avalike ürituste lubade analüüs keskkonnasõbraliku ürituse korraldamise mudeli järgi

Järgnevas alapeatükis analüüsitakse Tartu 2024 programmist osavõtvate 20 omavalitsuse avaliku ürituse lubade taotlusi ja Riigi Teatajas olevaid teemakohaseid määruseid (Lisad A ja B). Kuna Tartu linna nõuded on võrreldes teiste omavalitsustega põhjalikumad, siis vaadeldakse Tartu linna teistest eraldi ja analüüsitakse Tartu linna määruse asemel Tartu 2024 keskkonnahoidlike sündmuste korraldamise juhendit ning tuuakse välja miinimumnõuded ja soovitused.

Tartu linnas toimuva avaliku ürituse loa taotlemiseks on selleks Tartu linna kodulehel eraldi e-vorm. Juba vormi alguses puudutatakse keskkonnateemasid, kirjutades: „Ürituste korraldamisel tuleb lähtuda keskkonnahoidlike sündmuste korraldamise juhendist ning täita iga kategooria minimaalseid nõudeid.“ (Tartu linna koduleht, i.a) Juhendi all peetakse silmas varasemalt mainitud Tartu 2024 dokumenti „Keskkonnahoidlike sündmuste korraldamise juhend“, mis on ühtlasi ka Tartu linna ametlik teemakohane juhend. Miinimumnõuded on välja toodud ka taotluse keskkonnasäästliku osa iga teema all. Kõik analüüsis välja toodud soovitused on võetud Tartu 2024 juhendist, kuna Tartu linna avaliku ürituse loa taotluses on mainitud ainult miinimumnõudeid ja mitte soovitusi. Järgnevalt käsitletakse erinevaid sündmuskorralduse valdkondi ja nende keskkonnahoidlikkust 6R-mudeli põhjal Tartu linnas (Lisa A).

Keskkonnasäästliku transpordi puhul on loa taotluses toodud välja nii ürituse-eelsed, -aegsed kui ka -järgsed tegevused. Ühtegi transpordialast keeldu või taaskasutust, parandamist ja ümbertöötlust puudutavaid R-e pole korraldajatele kehtestatud. See eest on keskendutud keskkonnamõjude vähendamise aspektile. Nõuete ja soovitustega pööratakse korraldaja tähelepanu keskkonnasäästlike sõiduvahendite kasutamise ning teemakohase informeerimise peale. Miinimumnõueteena on välja toodud külastajatele info jagamine autode alternatiivsete transpordivõimaluste kohta ning soovitamine tulla sündmusele keskkonnasäästliku sõiduvahendiga. Samuti näevad miinimumnõuded ette, et sündmuspaigas oleks loodud jalgrattatranspordi võimalus ehk korraldaja peaks tagama rataste lukustusvõimalused ja

vajadusel looma eraldi jalgrattaparkla. Lisaks nõuetele soovitatakse korraldajatel juba asukoha valikul arvestada selle ligipääsetavust ühistranspordiga ning vajadusel panna sõitma eribussid või -rongid. Üritusel kajastatud ühistranspordi informatsioonile võiks lisada ka soovitusliku liininumbriga ja lähimad bussipeatused. Kuna paratamatult soovib üks osa külastajatest autoga tulla, siis ürituse korraldajad võiksid soodustada auto jagamist ja müüa pileteid autopõhiselt, et pooltühjade autode arvu vähendada. Viimase soovitusena tuuakse välja võimalus korraldajatel toetada kohalikke keskkonnaorganisatsioone, kes hoiavad elus väärtuslikke looduskooslusi, et ürituse transpordist tulenevaid keskkonnamõjusid heastada.

Ressursside kasutus täidab võrreldes transpordiga rohkemaid R-e, täpsemini „keeldu“, „taaskasuta“ ja „töötle ümber“. Miinimumnõuetest kuulub „keeldu“ alla see, et üritusel jagatavad meened ja kingitused ei tohi olla mõeldud ühekordseks kasutuseks, v.a toit. Soovitusena veel lisatakse, et keskkonnamõtjude vähendamiseks tuleks meeneid ja kinke jagada nii vähe kui võimalik, sh vältida toodete liigset pakendamist ja tellimist, ning asendada pabermaterjalid elektrooniliste alternatiividega. Viimase alla kuuluvad kutsed, trükised, aga ka piletid jpm. Taaskasutamise R-is on miinimumnõueteks nõue luua üksnes korduvkasutatavaid trükimaterjale, näiteks korduvkasutatavaid nimekaarte ja käepaelu ning teha nende tagastamine võimalikult lihtsaks. 6R-mudeli viimasesse etappi ehk ümbertöötlemisse kuuluvad kolm miinimumnõuet ja kolm soovitus. Kõik need on seotud jäätmekäitlusega ning dubleeritud ka „toit ja jook“ teemasse, sest puudutavad otseselt nendes kahes valdkonnas tekkinud jäätmekäitlust. Miinimumnõuetena on välja toodud jäätmete liigiti kogumise kohustus sündmuse osalejatele, korraldajatele ja kauplejatele. Sealhulgas tuleb eristada värvidega ja koguda eraldi vähemalt nelja erinevat kategooriat: pakend, biojätmed, panditaara, segaolmejätmed. Ürituse lõppedes tuleb jätmed üle anda käitlejale liikide kaupa ning raporteerida jätmete kaal. Korraldajatele soovitatakse veel märgistada jäätmekonteinereid ja -raame (vajadusel võõrkeeltes), lisada konteinerite peale tootenäidiseid ja kasutada läbipaistvaid kilekotte, et külastajal oleks kergem aru saada, kuhu jätmed panna. Jäätmekäitluse teemadel soovitatakse kasutada ka rohesaadikute abi, kes saavad jäätmekogumispunktides külastajaid juhendada.

Tartu linn on sätestanud enim nõudeid ja soovitusi toidu ja joogi valdkonna kohta ning need puudutavad nelja 6R-mudeli aspekti. Korraldajatel on keelatud ühekordsete joogikõrte, segamispulkade ja kokteilikaunistuste kasutamine. Samuti üritatakse toidujätmeid vähendada, keelates söödavat toitu ära visata ning kohustades leida järelejäanud toidule kasutus. Keskkonnamõtjude vähendamiseks on nõutud ka vähemalt ühe 100% vegan roa pakkumine. Toidule keskendunud sündmustel (toidulaadad jpm) tuleb

kaasata ka vähemalt kaks täistaimseid roogi pakkuvat toitlustajat. Lisaks soovitatakse toitlustajatel panna täistaimne toit menüüs esimeseks, et see oleks küllastajatele lihtsasti märgatav. Juba ürituse eel, kui toitlustajaid valitakse, võiks korraldaja eelistada rohelist energiat ja mahedat toorainet kasutavaid toitlustajaid ning õiglase kaubanduse põhimõtete järgi toodetud toiduaineid ning jooke. Lisaks toidule soovitatakse korraldajatel pöörata tähelepanu ka tasuta puhta kraanivee kättesaadavusele ja täita osalejate joogiklaase ainult siis, kui seda küsitakse. Taaskasutamise R-is on üks miinimumnõue, milleks on toidu ja joogi serveerimisel üksnes korduvkasutatavate nõude ja söögiriistade kasutamine. Soovitatakse tagada osalejatele võimalus võtta kaasa enda toidunõud ja joogipudelid, mida nad saaksid ka sündmuse ajal pesta. Samuti võiks vältida pudelivee serveerimist ning pakkuda küllastajatele joogipudelite täitmise võimalust. Ümber töötlemise kohta kehtivad samad nõuded ja soovitused mis ressursside kasutamisel (vt eelmine lõik).

Sündmuspaik ja ökosüsteemid kategoorias on keelatud kõrgema kategooria (F3 ja F4) ilutulestiku kasutamine. Nende alla kuuluvad keskmise ja kõrge ohutasemega pürotehnilised tooted, mis on ette nähtud kasutamiseks väljas suurel avatud alal või üksnes erialateadmistega isiku poolt (F4) ning mille müratase ei kahjusta inimese tervist (Lõhkematerjaliseadus, 2017). Mudeli „vähenda“ lahtrisse on miinimumnõudena välja toodud korraldaja kohustus teavitada ümberkaudsete kinnistute omanikke ürituse toimumisest hiljemalt üks nädal enne üritust. Ka soovitused on suunatud kohalike elanike peale mõtlemisele ning kõiki soovitatud punkte saab teha juba enne üritust. Kohalike elanike ja koduloomade pahameele vältimiseks tasub vähendada sündmusega seotud heli- ja valgusreostust ning arvestada nendega transpordi- ja parkimissüsteemide loomisel. Kui võimalik, siis kogukonnavaimu üleval hoidmiseks tasub korraldajal kaaluda ka kogukonna kaasamist sündmuskorraldusse. Kaks miinimumnõuet neljast puudutavad „taasta“ aspekti, mille alla kuuluvad korraldaja kohustus taastada ürituse lõppedes territoorium sündmuse-eelnevasse seisundisse ning heastada kogu maastikule tekitatud kahju.

Energiakasutuse kategooria keskendub peamiselt elektrienergia efektiivsele kasutamisele, aga ka ressursside minimeerimisele, mistõttu kuuluvad nõuded ja soovitused „vähenda“ alla. Korraldaja on kohustatud reguleerima ja minimeerima energiakasutust, eriti mitmepäevase sündmuse küllastajatevälisel ajal. Lisaks tuleb eelistada püsiva elektriühenduse lahendusi ja vältida ressursside raiskamist nii sündmuse ajal kui ka selle lõppedes. Vähendamise soovitustena tuuakse veel välja taastuenergia allikatest pärit elektrienergia, võimalikult vähese CO²-heitega sõidukite ja minimaalse ressursikaduga inventari eelistamine.

Eraldi osana on Tartu linna avaliku ürituse loa taotluses välja toodud kommunikatsioon. Kuna tegemist on üldiste nõuetega, mis kehtivad kõigi ürituse valdkondade puhul, siis neid mudelisse ei kaasatud. Kommunikatsiooni osas on välja toodud järgnevad miinimumnõuded:

- Keskkonnahoiuga seotud reeglid peavad külastajatele olema edastatud ja avalikult kättesaadavad vähemalt nädal enne sündmust.
- Partneritele peavad keskkonnahoiuga seotud reeglid olema edastatud kirjalikult koostöökokkulepete sõlmimisel või piisavalt varakult enne sündmuse toimumist, et neil oleks võimalik keskkonnahoiu reegleid täielikult täitma.
- Selgitage külastajatele ja partneritele keskkonnareegleid ning -juhiseid ka kohapeal sündmuse ajal.

Nagu miinimumnõuetest selgub, siis korraldajapoolne kommunikatsioon on suunatud nii külastajatele kui ka partneritele. Nad peavad olema keskkonnahoiuga seotud reeglitega kursis võimalikult varakult, et nad suudaksid reegleid täita, kuid külastajate puhul tuleb neid informeerida hiljemalt nädal enne sündmust. Samuti tuleb neile tuge pakkuda ka ürituse ajal. Lisaks on eraldi välja toodud neli kommunikatsioonialast soovitus, mis seisnevad peamiselt lihtsas keskkonnahoidlike põhimõtete ja juhiste edastamises kõigile üritusega seotud osapooltele. Edastatav informatsioon peaks olema võimalikult lihtsalt sõnastatud ja võimalusel ka infograafika kujul. Samuti tasub korraldajatel valmistuda kriitikaks ja küsimusteks kogukonna, meedia ja osalejate poolt ning mõelda vastuste peale ette.

Ülejäänud Tartu 2024 programmist osa võtvate omavalitsuste avaliku ürituse loa taotlused on kättesaadavad kas omavalitsuse kodulehtedel või veebikeskkonnas Spoku. Spokut kasutavad näiteks Viljandi linn, Elva vald, Tartu vald, Luunja vald, Kanepi vald ja Setomaa vald. Mõned omavalitsused on viinud taotluse ka omavalitsuse kodulehele, nii et taotluse esitamiseks tuleb luua konto ja ID-kaardiga sisse logida. Sellist meetodit kasutavad Võru vald, Otepää vald ja Nõo vald ning ülejäänud omavalitsuste puhul tuleb taotlus alla laadida ja etteantud meiliaadressile saata. Ainuke omavalitsus, kelle puhul ei suutnud töö autor avaliku ürituse loa taotlust leida, oli Kambja. Vaadates Kambja dokumendiportaalis viimaseid esitatud avalike ürituste lubasid, siis on seal märgata erineva struktuuriga faile (Kambja valla koduleht, i.a), mis annab mõista, et omavalitsusel tõepoolest puudub avalikkusele kättesaadav avaliku ürituse loa taotluse vorm. Järgnevalt analüüsitakse 6R-mudeli põhjal avalikele üritustele suunatud keskkonnanõudeid Tartu 2024 programmist osavõtvates omavalitsustes (v.a Tartu linn) (Lisa B). Analüüsis eristatakse avaliku ürituse loa

taotluses ning Riigi Teatajas avaliku ürituse korra all välja toodud informatsiooni. Kuna Otepää vallas puudub Riigi Teatajas teemakohane määrus, siis seda ei saanud analüüsida.

Mitte ükski 19 omavalitsusest ei ole toonud välja eraldi keskkonnanõudeid transpordi ega energiakasutuse reguleerimise kohta. Transpordi osa on mainitud Riigi Teatajas näiteks Elva vallas ja avaliku ürituse loa taotluses Võru linnas seoses tänavate sulgemise või liikluskorralduse muutmisega, kuid need pole keskkonnasäästlikkusega seotud (Elva Vallavolikogu, 2018; Võru linna koduleht, i.a). Energiakasutust pole ükski omavalitsus kaudselt taotluses või määrukses maininud, mis annab mõista, et omavalitsused ei pööra ürituste korraldamise puhul teemale tähelepanu. Samuti ei leitud sarnaselt Tartu linnale ühestki määrusest ega taotlusest aspekte, mis võiksid 6R-mudelis kuuluda „paranda“ alla.

Mõned omavalitsused, nagu näiteks Viljandi linn, on küsinud taotluses ühe teemaplokina rohkem pürotehnika kasutamise kohta üritusel. Küll aga pole uuritavas informatsioonis otsest seost ürituse keskkonnasäästlikkusega, vaid uuritakse, kus ja millal millise kategooria pürotehnikat kasutatakse. Lisaks palutakse esitada ilutulestiku laskmise skeem koos ohualaga, mis näitab otsest seost ohutuse tagamise, mitte keskkonnanõuete täitmise.

Ressursside kasutamisel oli enim mainitud see, et korraldaja peab tagama üritusel kasutuses olevate esemete ja inventari turvalisuse üritusel mitte osalevate isikute jaoks ning need ei tohi ohustada kellegi vara ega keskkonda. Seda mainis kokku üheksa omavalitsust, mis tähistab, et keskkonna ja vara hoidmine on omavalitsuste jaoks üks ürituskorralduse olulisemaid aspekte. Samuti kuulus kuue omavalitsuse puhul keskkonnamõtjude vähendamise R-i alla see, et korraldaja tagab avalikus kohas käitumise üldnõuete, heakorra eeskirja ja jäätmehoolduseeskirja nõuete täitmise. Mõlemad punktid olid välja toodud ainult määrustes. Sarnaselt Tartu linnaga kuuluvad ka omavalitsuste analüüsis jäätmehooldusega seotud punktid „töötle ümber“ aspekti alla, seda nii ressursside kasutuse kui ka toidu ja joogi puhul. Analüüsist selgub, et jäätmehoolduse kohta käib palju nõudeid, mis on omavalitsustes sõnastatud erinevalt. Sõltuvalt omavalitsusest uuritakse taotlustes, kuidas jäätmehooldus on korraldatud, kes selle eest vastutab, kontaktandmeid jpm (Viljandi linna koduleht, i.a). Sarnane punkt on olemas ka kaheteistkümnelt omavalitsuse Riigi Teatajas olevas määrukses, mille kohaselt peab korraldaja tagama pärast ürituse lõppemist jäätmete koristamise ja äraveo. Samuti on mainitud korraldaja kohustus tagada üritusel piisava koguse ja tühendus-sagedusega prügikastide olemasolu ning sorteerida üritusel tekkivaid jäätmeid liigiti.

Sarnaselt Tartu linnaga on ka teistes omavalitsustes toidu ja joogi kohta kehtestatud enim nõudeid. Ürituse keskkonnamõtjude vähendamiseks peab Luunja vallas ja Tartu vallas

korraldaja tagama osalejatele joogivee kättesaadavuse. Samuti tuleb sarnaselt ressursikasutusele ka toidu ja joogi puhul jälgida, et tagatud oleks avalikus kohas käitumise üldnõuete, heakorra eeskirja ja jäätmehoolduseeskirja nõuete täitmine. Taaskasutamise alla kuulub korduvkasutatavate nõude kasutamine, mis on ära mainitud vaid üksikutes omavalitsustes. Tartu vald on ainuke, kes on selle kohustuse märkinud nii taotlusesse kui ka määrusesse. Luunja vald märkis kohustuse küll määrusesse, kuid taotluses seda ei ole, ning Otepääl on punkt taotluses olemas, aga kuna neil puudub Riigi Teatajas teemakohane määrus, siis seda ei saa kontrollida. Ka Antsla vald on teemat kaudselt puudutanud, kohustades korraldama üritust keskkonnasäästlikult ning võimalusel vältima ühekordsete plastist nõude ja söögiriistade kasutamist, aga sõnastuse põhjal on tegu rohkem soovitusel kui kohustusega, sõltumata sellest, et alates 1. jaanuarist 2024 on ühekordse plasti direktiivi ning seetõttu ka pakendiseaduse kohaselt korduvkasutatavate nõude kasutamine avalikel üritustel kohustuslik (Kliimaministeerium, i.a; Pakendiseadus, 2004).

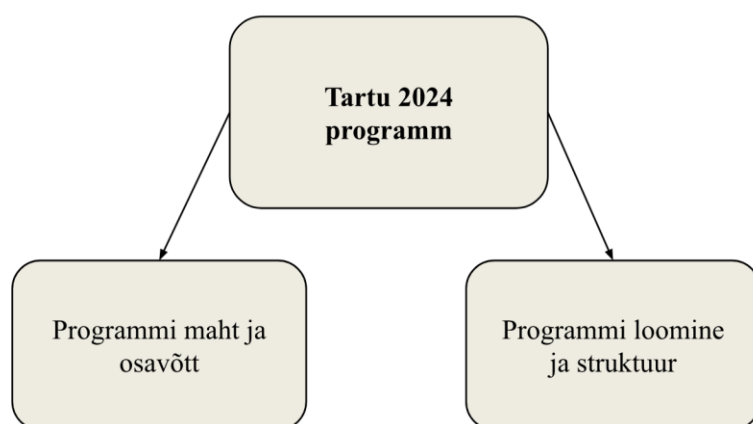
Viimasena on sündmuspaiga ja ökosüsteemide kategoorias toodud avalike ürituste lubade taotluses välja see, et sündmus tuleks enne toimimist kooskõlastada Keskkonnaametiga, kui üritus toimub kaitstaval loodusobjektil. Seda on maininud taotluses kaheksa ja määruses seitse omavalitsust. Võru vald ja Rõuge ei ole seda punkti Riigi Teatajasse pannud ning Antsla on vastupidiselt selle Riigi Teatajasse pannud, kuid jätnud avaliku ürituse loas märkimata. Võru linn toob taotluses välja ka aspekti, et pärast ürituse lõppemist peab korraldaja garanteerima territooriumi koristamise. Sarnast põhimõtet on integreerinud kolmteist teist omavalitsust Riigi Teataja määrustesse kirjutades, et ürituse toimumise koht ja ürituse käigus rikutud haljastus tuleb heakorrastada teatud aja jooksul, olgu selleks siis etteantud ajavahemik või kellaaeg. Samuti tuleb määruse kohaselt Valga vallas, Kambja vallas, Põlva vallas ja Räpina vallas kinni pidada kaitsealuse pargi, parkmetsa, puistu, maastikukaitseala ja muu kaitseala kaitse-eeskirjast, kui üritus korraldatakse kaitstaval alal. Kõik eelmainitud aspektid on seotud sündmuspaiga hoidmisega, mistõttu kuuluvad need 6R-mudelisse „taasta“ alla.

Selles alapeatükis viidi läbi dokumendianalüüs avaliku ürituse loa taotluste, Riigi Teataja avalike ürituste korraldamise ja pidamise nõuete ja Tartu 2024 keskkonnahoidlike ürituste korraldamise juhendi põhjal. Leiti, et enim nõudeid kehtivad nii Tartu linnas kui ka teistes omavalitsustes toidu ja joogi valdkonna, sh jäätmekäitluse kohta. Kõige vähem pööratakse dokumentides tähelepanu energiakasutusele ning transpordile (v.a Tartu linn). Võrreldes teiste omavalitsustega on Tartu linna analüüsitabelis enamik lahtreid täidetud, mis näitab nõuete mitmekülgust. Värvikoodi põhjal leiti, et enamik vajalikke keskkonna-

hoidlikke tegevusi on korraldajal võimalik läbi viia enne ürituse algust või ürituse ajal ning sündmuse järgsed tegevused hõlmavad peamiselt sündmuspaiga taastamist ja koristamist.

2.3. Ürituste keskkonnanahoidlikkuse tähtsus ja nõuetest kinnipidamine kohalikes omavalitsustes intervjuude analüüsi põhjal

Järgnevas alapeatükis analüüsitakse töö raames läbiviidud intervjuusid koostatud teemade ja kategooriate põhjal, mis põhinevad lisades F-K olevatel koodipuude sünteesil. Kuna kahe erineva struktuuriga intervjuude sisu kattub ja täiendab üksteist, siis ei näe autor põhjust intervjuusid eraldi analüüsida. Peamiselt avatakse omavalitsuste esindajatega tehtud intervjuude tulemusi, millele lisatakse võimalusel Tartu 2024 esindaja poolsed kommentaarid ja tähelepanekud.

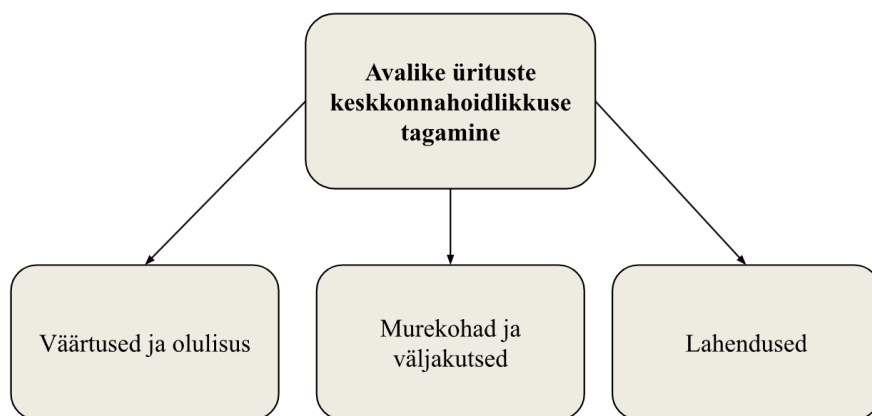
Joonis 3. Intervjuude sünteesis tekkinud teemaplokk „Tartu 2024 programm“

Allikas: Autori koostatud

Intervjuudes kõneleti lühidalt **Tartu 2024 programmist ja sellest osavõtust** (Joonis 3). Tartu 2024 programmiliini Elu ja Keskkond juht Triin Pikk toob välja, et nad ootavad kultuuripealinna aastal toimuvalt enam kui tuhandelt üksiksündmuselt kokku miljonit külastust. Ka omavalitsuste esindajad ootavad kas sama palju osalejaid kui varasemalt nende üritustel on olnud või suurenenud külastajate arvu (Pe1, Põ2, S2). Üks osa sellest on Setomaa esindajate hinnangul ka osapooltevahelisel koostööl põhineval turundusel ning reklaammaterjali vahetusel. Kuna enamik üritusi on korraldatud eraisikute ja -organisatsioonide poolt, siis neid andmeid ei osanud omavalitsuste esindajad öelda. Samas nendib Setomaa Kultuurikeskuse juhataja, et ürituste rohkus võib hoopis osalejate arvu vähendada, kuid traditsioonid peavad jätkuma.

„Tundub, et see konkurents sündmuste korraldamisel on väga tihe, sest ma tean, et mõned kultuuritöötajad on isegi öelnud, et võib-olla sellel aastal või sellel suvel ei peakski sündmuseid korraldama, kuna toimub nii palju, et võib-olla peaks võtma ühe aasta ja lihtsalt käima küllastamas teisi sündmusi. Mis tundub ka mõistlikuna, aga traditsioone ei saa rikkuda.“ (S2)

Omavalitsustes toimuvad üritused kuuluvad nii põhiprogrammi kui ka lisaprogrammi (T2024). Proportsioonid on omavalitsustes erinevad ja sõltuvad sellest, kui paljud üritused said Tartu 2024lt rahalist toetust. Näiteks Peipsiääre vallavanem toob välja, et nende vallas said väga paljud üritused põhiprogrammi, kes seda ka taotlesid. Võrreldes lisaprogrammiga on põhiprogrammi üritusi on vähem (Lisa C) ning kõik põhiprogrammi kuuluvate sündmuste korraldajad peavad Tartu 2024 „Keskkonnahoidlike ürituste korraldamise juhendist“ täitma lisaks miinimumnõuetele ka soovitusi, lisaprogrammi üritustel sellist tingimust pole (T1). Tartu 2024 programmi koostati nelja ellujäämise kunsti põhjal ning sõnastati neli väärtust: jätkusuutlikkus, omapärasus, koosloovus ja ärksameelsus. Neid nelja väärtust pidid programmi kuuluvad projektid kandma. Keskkonnanõuete osa pandi kokku koostöös keskkonnahoidlikkusele keskendunud nõustamisagentuuriga Acento, Tartumaa arenduskeskuse ja Tartu linnaga. Lisaks üritati võtta eeskujul välismaistest keskkonnasõbralikest festivalidest ning küsida sisendit ka kohalike kultuurikorraldajatelt ning lähtuda juhendi koostamisel ÜRO jätkusuutliku arengu eesmärkide põhimõtetest (vt ptk 1.2.). Lisaks keskkonnahoidlikkusele hinnati ka väga seda, et üritused oleks põlvkondade- ja valdkondade ülesed, rahvusvahelised ning soodustaksid Lõuna-Eesti arengut. (T2024) Triin Pikki sõnusti tunnevad Lõuna-Eesti omavalitsuste elanikud end üksi jäetuna, sest paratamatult toimuvad suurüritused Tallinnas või Tartus, mis ei ole kõigi jaoks kergesti ligipääsetavad. Piirkondliku jätkusuutlikkuse tagamine loob selle, et inimesed jäävad Lõuna-Eestisse elama, leiavad endale töökohad ja nende jaoks on see piirkond atraktiivne (T2024).

Joonis 4. Intervjuude sünteesis tekkinud teemaplokk „Avalike ürituste keskkonnahoidlikkuse tagamine“

Allikas: Autori koostatud

Intervjuudes kõneleti ürituste keskkonnahoidlikkust tagavatest omavalitsuste **väärtustest ja teema olulisusest omavalitsuste jaoks, sh murekohtadest ja lahendustest** (Joonis 4). Kõik intervjuueeritavad omavalitsused peavad keskkonnahoidlikkust ürituste korraldamisel väga oluliseks. Mõned omavalitsused, nagu näiteks Setomaa vald, ongi maalähedased ja nende jaoks on keskkonnasäästlikkus kui mõtteviis, sest vastasel juhul oleksid tavapärased tegemised, näiteks prügiauto tellimine, neile kulukad (S2). Ka Peipsiääre vald on teinud samme keskkonnasäästlike ürituste suunas ning teinud kokkuleppeid kohalike tootlustusettevõtetega, et nad väldiksid ühekordsete plastnõude kasutamist (Pe1). Suurima omavalitsuse ehk Tartu linna esindaja Lennart Pukša toob välja, et nad hakkasid minimaalseid nõudeid korraldajatelt nõudma avaliku loas enne, kui need muutusid riiklikul tasandil kohustuseks, mis omakorda näitab, et keskkonnahoidlikkus on nende jaoks oluline.

Ühe peamise väärtusena toodi välja prügi liigiti kogumine ja üleüldine jäätmete hulga vähenemine. Nagu eelmises lõigus kirjeldati, siis prügiauto tellimine on kulukas, kui sündmus toimub väiksemates omavalitsustes ja jäätmekogumispunktidest kaugel (S2). Setomaa esindajad toovad välja ka rohepesu punkti, et ühelt poolt tuleks jäätmeid sorteerida ja tellida jäätmevedu ja korduvkasutatavate nõude teenus, kuid kokkuvõttes pole see keskkonnahoidlikum, kuna transpordist tulenev reostus n-ö „sööb ära“ selle keskkonnasäästlikkuse.

Teise peamise väärtusena räägiti korduvkasutatavate nõude kasutamisest, mis aitab samuti jäätmemajanduse haldamisele kaasa. Sarnaselt jäätmemajandusele sõltub ka nõude kasutamine kohaliku omavalitsuse eripäradest ja võimalustest. Näiteks Peipsiääre vallavanem kirjeldab, et neil on piirkonnas veepuudus, mistõttu on korduvkasutatavate nõude kasutamine

keeruline, sest neid tuleb pesta kogu aeg. Selleks üritatakse teha koostööd Ringoga, kes tegeleb hiljem ise nõude pesemisega nii, et kohaliku ressursi ei pea selle peale kulutama. (Pe1) Lisaks üritatakse vältida ka ühekordsete meenete ja kingituste tegemist üritustel, vaid keskenduda rohkem nende praktilisusele.

Ülejäänud väärtusena toodi veel välja looduse hoidmine, puhta kraanivee olemasolu, selgitustöö ning kohalike kaasamine ürituskorraldusse, et piirkond saaks sellest rohkem kui sündmuse külastuse. Peipsiääre valla ja Tartu linna esindajad toovad eriti esile selgitustöö ja inimeste harimise tähtsuse, sest ilma selleta ei ole võimalik muutust läbi viia. Ühelt poolt seisneb see elanikele, sh lastele juba varajases eas peamiste põhimõtete (prügi sorteerimine jm) õpetamises, teiselt poolt ka meedia poolt kontrollitud selgitustöö tegemises. Peipsiääre vallas ilmuvad tihtipeale kohaliku keskkonnaspetsialisti poolt kirjutatud artiklid, eesmärgiga selgitada keskkonnasäästlikkuse tähtsust. Samuti on panustatud erinevate hangete kaudu haridusasutustesse, et nendes oleks olemas sorteerimisprügikastid (Pe1).

Ka Tartu 2024 peab mainitud väärtusi oluliseks ning on selleks sõnastanud seitse peamist valdkonda – materjalid ja ostud, toit ja jook, jäätmekäitlus, transport, energia ja ressursitõhusus, arvestamine ümbruskonna ja kogukonnaga, kommunikatsioon –, mida ka varasemalt töö analüütilises osas avati. Nendega on seotud paljud keskkonnaalased eesmärgid, nagu jäätmete liigiti kogumise ja toidu ümberjagamise normeerimine. (T2024) Katuseesmärgina toob Triin Pikk välja elementaarse keskkonnahoidliku kultuurikorraldust toetava süsteemi loomise, mis aitab ka tulevikus ürituskorraldajaid keskkonnasäästlike valikute tegemisel.

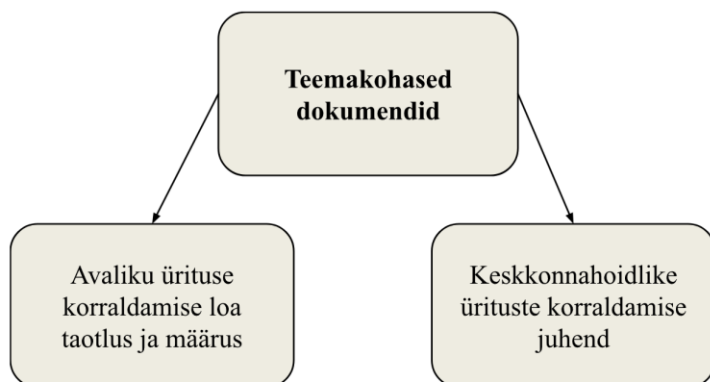
Intervjuudes räägiti ka keskkonnasäästlike ürituste korraldamisega seonduvatest suurematest murekohtadest ja väljakutsetest. Siin kattuvad nii Tartu 2024 esindaja kui ka omavalitsuste esindajate arvamused peaaegu täielikult. Kõik toovad välja juba varasemalt mainitud korduvkasutatavate nõude kasutamise, transpordi ja jäätmemajanduse korraldamise. Tartu linna kultuuriosakonna peaspetsialist tõdeb, et peamine probleem ongi loa täitmisel jäätmekäitluse punkt, kuna jäätmekäitluse osas pole teadlikkus nii suur, et kõik korraldajad oskaks esimese korraga kõigi tegurite ja aspektide peale mõelda, mistõttu on diskussiooni tekkimine ka positiivne. Teadlikkuse kasvatamise toob seoses korduvkasutatavate nõude kasutamisega välja ka Tartu 2024 esindaja, tõdedes, et kuna riiklikul tasemel on osad keskkonnaaspektid reguleerimata, siis keskkonnasäästlik käitumine ei ole kokkuvõttes nii keskkonnasäästlik, kui tundub.

„Sul on võimalik osta väga odavalt multipakis näiteks n-ö korduvkasutatavad taldrikud või topsid, millel on ka sertifikaat olemas. Aga kui sul ei ole seda süsteemi välja mõeldud, siis on tulnud vist ette juhtumeid juba, kus on toitlustaja selle ostnud. Aga selle asemel, et ta kogub need kokku, ta võib ka need kokku koguda, aga ta lihtsalt ei pese neid ära, kuna see on väike kulu ja viskab need lihtsalt ära, et ühesõnaga praegu veel on see nagu veel reguleerimata, et ka riigi poolt.“ (T2024)

Murekohtadele ja teistele juhendis mainitud valdkondadele mõeldes pakuti välja ka lahendusi. Transpordi poolelt rõhutatakse, et korraldajatel tuleks soodustada keskkonnahoidliku transpordi kasutamist üritusel (T2024). Seevastu hõlmab see erinevate bussireiside ja eribusside tellimist, mis on korraldaja jaoks kulukas, eriti just hajaasustusega piirkondades. Põlva valla esindaja (Põ2) tõdeb, et sealse hajaasustuse tõttu on ühistranspordikeskus transpordi korraldamisega hädas, kuna sõiduvajadus on inimestel erinev, ent sellegipoolest üritatakse suurürituste ajaks panna üks buss liikuma Tartu ja sündmuspaiga vahel, et ka teistest asulatest oleks võimalik külastajaid peale võtta. Jäätmete ja nõude kohta palub Triin Pikk, et korraldajad mõistaksid nende tellimise (ja sorteerimise) olulisust olenemata sellest, et teenus võib olla korraldaja jaoks ootamatult kulukas. Lisaks julgustab ta kasutama vanemast ajast pärit portselanist nõusid, mida osad omavalitsused juba ka teevad ja kiidavad.

„Külastajad nagu kusjuures justkui hindavad seda, et kui nad näevad, et kuskil Liivi muuseumis kaevu peal on need ühekordsed, need päris tassid, kõik on küll erinevad, aga ikkagi selline hästi armas tunne on.“ (Pe1)

Samuti peetakse oluliseks lahenduseks sündmuspaiga üritusejärgset taastamist ning roheliste energiaallikate eelistamist. Selle eelduseks on Tartu 2024 kontaktisiku sõnutsi ka see, et korraldaja teab, millist energiapaketti ta kasutab, et suunata kultuurikorraldajad sellele mõtlema, kust energia päriselt pärit on. Alles seejärel saab otsustada, kas mõni alternatiivne lahendus on keskkonnahoidlikum või jätkata vanaviisi. Mujalt toodud toorainest tuleneva keskkonnareostuse vältimiseks tuleks korraldajatel eelistada ka mahedat ja täistaimset toitu menüüdes, mis on aktuaalne ka Setomaa vallas toimuvatel üritustel. (T2024) Samuti toob Triin Pikk Setomaal toimunud ürituse kohta näite, kuidas seal viidi pärast pidustust toitu kohalikku vanadekodusse ning pakiti kaasa Tartu 2024 töötajatele, et nad saaksid selle viia Tartusse toidukappi.

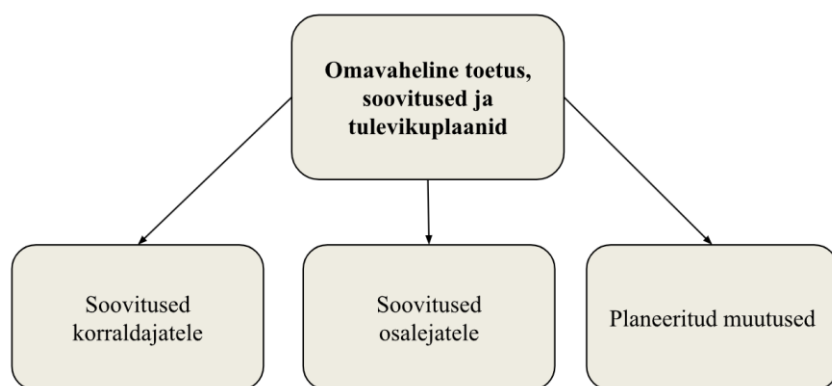
Joonis 5. Intervjuude sünteesis tekkinud teemaplokk „Teemakohased dokumendid“

Allikas: Autori koostatud

Intervjuudes uuriti täpsustavaid küsimusi ka alapeatükis 2.2. analüüsitud **avaliku ürituse loa taotluse, Riigi Teataja „Avaliku ürituse korraldamise kord ja nõuded“ ja Tartu 2024 „Keskkonnahoidlike sündmuste korraldamise juhend“ kohta** (Joonis 5). Üks Setomaa omavalitsuste esindajatest (S1) kirjeldas, et isegi kui loa taotlusel ei ole konkreetset nõuet kirjas, siis see ei tähenda, et nõuet ei pea täitma, ning iga korraldaja peab tagama seaduste täitmise. Samas teine intervjuueeritav (S2) märkis, et üllatuste vältimiseks võiks nõuded siiski taotlusesse panna, sest näiteks ühekordsete sündmuste korraldajad ei pruugi määrust igapäevaselt läbi lugeda. Tuuakse ka välja, et nii taotlus kui ka määrus on üsna vananenud, mistõttu kavatakse neid lähiajal uuendada (Pe2). Ka Põlva vald plaanib liigiti kogumise alapunkti täiendada ja eraldi veel välja kirjutama, sest inimesed ei pruugi kõiki määrusi läbi lugeda. Üldiselt üritavad omavalitsused teha nõuete selgitamist võimalikult lihtsaks ja vähemalt ära mainida, et korraldajad peavad seadustest kinni pidama, isegi siis, kui nõudeid pole eraldi välja toodud.

Intervjuudes toodi korduvalt välja ka Tartu 2024 keskkonnahoidlike ürituste korraldamise juhendit. Juhendis on sõnastatud nii minimaalsed nõuded kui ka soovitusel, millest peavad korraldajad kinni pidama. Küll aga sõltub nendest kinnipidamine ürituse olemusest ja korraldajate võimekusest, näiteks väiksemad teatrietendused ei pea täitma kõiki soovitusi, eriti, kui need ei kuulu põhiprogrammi. Juhendit täiendatakse ka jooksvalt ning Tartu 2024 mõeldab ka tulemusi, et saaks analüüsida püstitatud keskkonnanäesmärkide täitmist. Nõuete täitmist kontrollib Tartu 2024 töötajate üritustel kohal käimisega. Pärast ürituse toimumist on kõigil põhiprogrammi kuuluvate ürituste puhul korraldajal kohustus esitada teemakohane aruanne, millega on võimalik veenduda lepingu täitmises. (T2024) Omavalitsuste esindajad leiavad, et sätestatud juhend on hea teeviit – mõne jaoks isegi

„piibel“ (Pe1) – ürituste korraldamisel. Nende hinnangul on nõuded elementaarsed ja mõistlikud ning nende täitmine peaks olema võrdlemisi jõukohane. Juhend ja üldse kultuuripealinna toimumine aitab nende hinnangul ka keskkonnahoidlike protsesse paremini ja kiiremini läbi viia ning seda ka Tartu linnas, mis on viimastel aastatel olnud võrreldes riiklike nõuetega n-ö ajast ees (T1). Küll aga on omavalitsuste esindajad lahkavamusel Tartu 2024 poolse kontrolli osas, näiteks Peipsiääre vald, kus on ka palju põhiprogrammi kuuluvaid üritusi, sealne kultuuritööspeialist tunnetab, et kõik aspektid tuleb väga detailselt välja kirjutada ning nende kohta aru anda. Seevastu Setomaa kultuurikeskuse juhataja mingit kontrolli aga otseselt ei tunneta peale selle, et eks ikka korraldajad ootavad neilt parimat tulemust. Samas kiidetakse omavahelist suhtlust ning vastastikust aruandmist, näiteks käib Tartu 2024 aeg-ajalt aru andmas, kuidas nad valda aitavad ja arendavad (Pe2). Lisaks viib Tartu 2024 läbi töötubasid ja koolitusi ning loob kultuuriaasta raames sündmuskorraldajate võrgustiku, mille kaudu saavad korraldajad vahendada infot, dekoratsioone jm (T2024).

Joonis 6. Intervjuude sünteesis tekkinud teemaplokk „Omavaheline toetus, soovitused ja tulevikuplaanid“

Allikas: Autori koostatud

Viimasena kõneleti intervjuudes **omavalitsuste toetusest korraldajatele, soovitudest ja tulevikuplaanidest** (Joonis 6). Omavalitsuste esindajad tõdesid, et toetavad korraldajaid keskkonnahoidlike ürituste korraldamisel. Nii väiksemad omavalitsused kui ka Tartu linn toovad välja sündmuskorraldajate koolitamise (infopäevad, koolitused) ja asjade laenutamise tähtsuse. Küll aga ei pruugi laenutamise eest vastutada otseselt omavalitsus, vaid näiteks Tartu linnas tegeleb sellega Tiigi Seltsimaja, mis samuti korraldab Tartu 2024 programmi kuuluvaid üritusi. Lisaks üritatakse võimalusel rahaliselt toetada korraldajaid projektide kaudu ning luua statsionaarseid lahendusi suurematesse sündmuspaikadesse, nagu

Intsikurmu, et ürituste korraldajad ei peaks ise selle pärast muretsema (Põ2). Kaudselt aitavad omavalitsused korraldajaid ka kohalikke elanikke harides, propageerides keskkonnahoidlikke sõnumeid, nagu „tule üritusele oma nõudega“ (Pe1).

Omalt poolt sõnastasid omavalitsuste esindajad korraldajatele soovitusi. Tuuakse välja, et nii reklaamid kui ka dekoratsioonid võiksid olla keskkonnasõbralikud ja korduvkasutatavad. Reklaamide puhul märgitakse, et kasutatav kile peaks võib olla küll komposteeruv, aga tegelikult toodab reklaamide tegemine ikkagi prügi (S1). Peipsiääre valla ja Tartu linna esindajad julgustavad korraldajaid ka rohkem neilt abi küsima, kui miski jääb nõuetes segaseks. Tartu linna intervjuueritav toob välja, et tavaliselt lahendab enamik probleeme avaliku ürituse loa õigeaegne ja konkreetne täitmine, sest siis saab omavalitsus omalt poolt rohkem korraldajat aidata.

Omavalitsuste esindajad toovad välja soovitusi ka sündmustel osalejatele. Peamised soovitused on järgmised: „viibige piirkonnas mitu päeva (S2)“, „tulge oma nõude ja joogipudeliga (S2, Põ2)“, „ärge tulge tühja autoga ning kasutage võimalusel ühistransporti (S2, Pe2, T1)“, „sorteerige prügi ja pange jäätmed õigetesse konteineritesse (S2, T1)“, „hoidke keskkonda ja ennast ümbritsevat loodust (S2)“, „suhtuge peoplatsi nii nagu oma koduõue või oma hoovi (Põ2)“, „lugege korraldaja välja kommuniqueeritud informatsiooni enne üritusele tulekut (T1)“.

Omavalitsustel on seoses keskkonnasäästlike ürituste korraldamisega plaanis mitmeid muutuseid. Isegi, kui omavalitsusel puudub konkreetne rohestrateegia, siis peetakse keskkonnahoidlikkust siiski oluliseks ning plaanitakse nõudeid karmistada ja ka taotluses paremini välja tuua (Pe1, T1). Peipsiääre vald kavatseb keskkonnanõuete osa lisada ka veel koostamisel olevasse arengukavasse ning Tartu linna esindaja toob välja, et hetkel soovituslikud olevad nõuded võivad ühel hetkel muutuda kohustuslikuks, kuid kindlasti mitte poole aasta pealt. Tartu 2024 esindaja Triin Pikk toob positiivse poole pealt välja Räpina valla, kus on omavalitsus juba aastaid sündmuskorraldajatele korduvkasutatavaid nõusid laenutanud. Ta samas tõdeb, et neid keskkonnasäästlikke festivale ja nende korraldajaid Lõuna-Eesti piirkonnas ikka jätkub, ning et häid näiteid hakkab nägema alles selle aasta jooksul.

„Lisaks sellele, et siin on nii kaunis, puutumatu loodus, iga korraldaja saab aru, et meil ei ole mõtet seda prügistada ja raisata, et me peame ise vaeva nägema, et meie looduskeskkond säiliks sellisena, nagu ta on.“ (T2024)

Selles alapeatükis avati läbiviidud intervjuude teemasid ning nendest välja tulnud kategooriaid. Selgus, et kõik intervjuueeritavate omavalitsuste esindajad peavad keskkonnahoidlikku ürituskorraldust oluliseks ja aktuaalseks teemaks, millele pööratakse hetkel ja tulevikus veelgi rohkem tähelepanu. Peamiste väärtustena toodi välja inimeste harimine ja selgitustöö, korduvkasutatavate nõude kasutamine ja jäätmekäitlus, millest viimast kahte peetakse ka keskkonnahoidlike ürituste korraldamise suuremateks väljakutseteks. Intervjuueeritavad olid enamjaolt ühel meelel, v.a Tartu 2024 poolse nõuete kontrollimise osas, mida tajutakse omavalitsustes erinevalt.

2.4. Järeldused ja soovitud kohalikele omavalitsustele

Järgnevalt kirjeldatakse esimese peatüki ja alapeatükkide 2.2. ja 2.3. põhjal leitud järeldusi ja antakse omavalitsustele soovitusi ürituste keskkonnasäästlikkuse suurendamiseks.

Teoreetilise osa põhjal saab väita, et inimtegevus on viimastel aastakümnetel mänginud peamist rolli kliimamuutuste hoogustamises, mida põhjustab osaliselt ka kultuur ja ürituste korraldamine. Ürituste korraldamisega tekib sõltuvalt ürituse suuruselt keskkonnajalajälg, mida tuleb korraldajatel minimeerida, et ilm jm tegurid tulevikus ürituse toimumist ei mõjutaks. Ürituste peamine jalajälg seisneb jäätmete tekkes, infrastruktuuri ehitamises ning suurenenud toidu ja joogi tarbimises. Jalajälje ja kliimamuutustest tulenevate looduskatastroofide vähendamiseks tuleb koheselt tegutseda ning pidada kinni teemakohastest eesmärkidest ja nõuetest, nagu vähese CO₂ heitega transpordivahendite eelistamine, mis on kehtestatud küll erinevate organisatsioonide ja piirkondade poolt, kuid millest kinni pidamine pole korraldajate jaoks kohustuslik. Samuti on mitmete juhendite koostamisel võetud arvesse kõige laiahaardelisemaid eesmärke, milleks on ÜRO jätkusuutliku arengu eesmärgid. Juhendites ja teeviitades tuuakse lisaks keskkonnahoidlike transpordivahendite eelistamisele oluliste punktidenä välja veel koostöö keskkonnasõbralike organisatsioonidega, osalejate harimine ning kliimamuutustega arvestamine, millest kinnipidamine tagab pikemas perspektiivis keskkonna jätkusuutlikkuse. Konkreetsemad soovitusel on osaliselt välja toodud antud peatüki lõpus olevates soovitusel. Siinjuures on oluline sündmuskorraldajatel mõista, et nõuetel kinni pidamine on kõigest alguspunkt, ning ise tuleb pidevalt vaeva näha, et teha enamat keskkonnamõju vähendamiseks.

Kohustusel on kehtestatud vaid riiklikul tasandil seaduste ja määruste kaudu (pakendiseadus jm) ning riik annab piirkondlikul tasandil vastutuse omavalitsustel, kes saavad kehtestada keskkonnanõudeid, pidades samaaegselt kinni ka riiklikest nõuetel. Kohalikud omavalitsused saavad nõuete kehtestamisel võtta arvesse erinevaid juhendeid ja riiklikul tasandil läbi viidud uuringuid ning keskenduda omavalitsuste töötajate harimisele, et

nad oskaksid ürituskorraldust jätkusuutlikult planeerida ning anda teistele sündmuskorraldajatele vajadusel juhtnöore.

6R-mudeli analüüsi põhjal saab järeldada, et keskkonnahoidlike ürituste korraldamise nõuded on Tartu 2024 programmist osavõtvates omavalitsustes erinevad. Võrreldes Tartu linnaga on kõigis omavalitsustes mainitud erinevaid keskkonnanõudeid vähem kui Tartu linnas nõudeid ja soovitusi kokku. Lisaks on omavalitsuste (v.a Tartu linn) avalike ürituste lubade taotlustes ja määrustes mainimata transporti ja energiakasutust puudutavad nõuded, mis on Tartu 2024 juhendis olemas. Rohkem pööratakse tähelepanu üleriiklikul tasandil reguleeritud nõuetele, mis puudutavad jäätmekäitlust ja korduvkasutatavate nõude kasutamist. Sellest saab järeldada, et omavalitsused lisavad nõuded määrustesse ja lubadesse kõrvalise (riikliku) initsiatiivi tõttu. Samas tõdeb intervjuus üks omavalitsus, mis ei ole ka riiklikult kehtestatud nõudeid dokumentidesse lisanud, et nõuavad korraldajatelt siiski seaduste täitmist, kuid ei pea oluliseks nõuete dokumentidesse lisamist, vaid pigem suunavad korraldaja õige seaduseni. Samuti pole keskkonnasäästlikkuse eesmärgil ükski omavalitsustest (v.a Tartu linn) määranud keelavaid nõudeid üheski ürituskorralduse valdkonnas nagu transport, energiakasutus jm, jättes ürituskorraldajatele suurema vabaduse, aga ka suurema ohu keskkonda reostada.

Võrreldes Tartu 2024 keskkonnahoidlike sündmuste korraldamise juhendiga on omavalitsuste määrustes ja avalike ürituste lubade taotlustes toodud välja vähem keskkonnavalaseid nõudeid. Üksikud omavalitsused (Otepää vald, Luunja vald, Tartu vald) märgivad loa taotluses ära korduvkasutatavate nõude kasutamise, kuid seda punkti pole mainitud kohustusena üheski Riigi Teatajas olevas määruses. Enim mainitud aspekt, mis ilmub ka juhendis, on sündmuspaiga hoidmine ning see esineb ainult omavalitsuste määrustes. Samas on dokumentides jäetud Tartu 2024 juhendi miinimumnõuetest katmata täielikult transporti ja energiakasutust puudutavad nõuded, samuti näiteks pürotehnika kasutamise piiramine, vegan roogade pakkumise nõudmine ning trükimaterjalide korduvkasutatavuse tagamine. Kokkuvõtlikult võib öelda, et kuigi mõned nõuded omavalitsuste dokumentide ja Tartu 2024 keskkonnahoidlike sündmuste korraldamise juhendis kattuvad, siis seda väheste omavalitsuste puhul ning enamikes valdkondades ja staadiumites (R-id) ilma nõueteta. Samuti on osad omavalitsuste sätestatud nõuded mainitud määrustes ning osad avalike ürituste lubade taotlustes, mistõttu tuleb dokumendid üle vaadata ja informatsioon ühtlustada.

Olenemata dokumendianalüüsis selgunud ebakõladest peavad Tartu 2024 programmist osavõtvad omavalitsused ürituste keskkonnahoidlikkust oluliseks teemaks,

millele tuleb eriti 2024. aastal tähelepanu pöörata. Kesksed väärtused on omavalitsustes sarnased ning nendeks on intervjuude põhjal jäätmete liigiti kogumine ja nende vähenemine ning korduvkasutatavate nõude kasutamine. Neid alapunkte on mainitud enim ka avalike ürituste lubade taotlustes ja määrustes, kuid olenemata sellest on need mõlemad omavalitsuste esindajate sõnutsi ka suuremad väljakutsed, millega tuleb silmitsi seista. Samas tuuakse intervjuudes välja, et kuna 1. jaanuarist 2024 on üleriigiliselt korduvkasutatavate nõude kasutamine avalikel üritustel kohustuslik, siis pole tegu ainult Tartu 2024 poolse kuluka nõudega, mis peaks korraldajates pahameelt tekitama. Erinevad väljakutsed sõltuvad ka omavalitsuse eripäradest, näiteks piirkondades, kus on veepuudus, on keerulisem rakendada keskkonnasäästlikke lahendusi ilma, et ressursi üleliia kuluks. Omavalitsused mõistavad ja hindavad Tartu 2024 keskkonnahoidlike sündmuste korraldamise juhendi põhjalikkust ning peavad sealsete nõuete täitmist realistlikuks, kui mitte elementaarseks. Juhendist on olnud omavalitsustel ürituste korraldamisel kasu ning ka omavalitsuste esindajad tõdevad, et kultuuripealinna toimumine ja juhendi olemasolu ei ole otseselt muutnud nende hinnangut keskkonnasäästlikkuse olulisusest, kuid on sellegipoolest kiirendanud ürituste keskkonnahoidlikkust tagavate protsesside läbiviimist.

Järgnevalt on esitatud soovitusel, kuidas omavalitsused saaksid edendada ürituste korraldajate seas keskkonnaalast hoiakut. Selle jaoks peaks:

- uuendama avaliku ürituse loa taotlust ja Riigi Teataja „Avaliku ürituse korraldamise ja pidamise nõuded“ määrust – see sisaldab riiklikul tasandil kehtestatud nõuete lisamist nii avaliku ürituse loa taotlusesse kui ka määrusesse ning dokumentides oleva informatsiooni ühtlustamist
- pöörama nõuetes tähelepanu „paranda“ aspektile (6R-mudel) – see tähendab defektsete või katki läinud esemete parandamist, luues vajadusel esemetele ka uus otstarve (näiteks vana autobussi renoveerimine ja sellest toiduauto tegemine)
- rõhutama korraldajate ja tarnijate vahelist vastutust huvipoolte informeerimises – see tähendab, et ükski ürituse korraldusega seotud osapooltest ei saa keskkonnahoidlike põhimõtete kinnipidamisest hoiduda ja põhimõtteid tuleb kommunikeerida ka sündmusel osalejatele
- julgustama korraldajaid läbi mõtlema, kas üritust saab ka veebis korraldada – „kõige keskkonnahoidlikum sündmus on ära jäänud sündmus (T2024)“, mistõttu tuleb mõelda, kas üritus peab toimuma ning kas seda on võimalik ka veebikeskkonnas korraldada

- julgustama korraldajaid eelistama ürituspaiga valikul keskkonnasäästlikke põhimõtteid rakendavaid asutusi – selle alla kuuluvad nii keskkonnasertifikaadiga sündmuspaikade valimine kui ka jälgimine, et sündmuspaika saab minna ühistranspordiga (European Commission, i.a)
- julgustama korraldajaid analüüsima ruumi- ja energiakasutuse mahtusid ning tõhusust
- julgustama korraldajaid kasutama keskkonnamõtjude mõõtmiseks keskkonna jalajälje kalkulaatorit
- võimalusel ise soetama või julgustama korraldajaid soetama „päris“ nõusid või korduvkasutatavaid nõusid – siia hulka kuuluvad roostevabast terasest tehtud või rPET lahendused ja portselanist vanaema-vanaisa aegsed nõud
- pakkuma omavalitsuse töötajatele keskkonnasäästlikkuse alaseid juhtnõure, mentorprogramme, koolitusi ja lisarahastust – töötajaid harides tagatakse suurem keskkonnaalne teadlikkus ja enesekindlus keskkonnahoidlike ürituste korraldamises
- paluma korraldajatel välja tuua aspekte, kuidas konkreetne üritus soodustab innovatsiooni ja kannab kohalikke väärtusi – üritusi pole mõtet dubleerida, mistõttu tuleb korraldajatel analüüsida, kas ürituse toimumine on vajalik jätkusuutlikkuse tagamiseks
- võtma eeskuju teistest keskkonnahoidlikest üritustest ja omavalitsustest – see hõlmab suhtlust teiste korraldajatega ja eeskujulike praktikate rakendamist ka enda omavalitsuse igapäevatoosse (nagu Räpina vallas korduvkasutatavate nõude laenutamine) ja sündmuskorraldusse
- näidata omavalitsuste poolt toimuvatel üritustel korraldajatele eeskuju – omavalitsused rakendavad ka enda poolt korraldatud üritustel keskkonnahoidlikkuse nõudeid, millega näitavad eeskuju sündmusel osalejatele ja teistele sündmuskorraldajatele

Lisaks mainitud soovitudele tuleks võtta eeskuju Tartu linna avaliku ürituse loa taotlusest, järgida riiklike nõudeid ning Tartu 2024 keskkonnahoidlike sündmuste korraldamise juhendit, mis tuleb oma mitmekülgsuse tõttu kasuks ka pärast kultuuripealinna aasta toimumist.

Kokkuvõte

Antud bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada, kuidas Tartu 2024 programmist osavõtavad kohalikud omavalitsused panustavad keskkonnahoidlike avalike ürituste korraldamisesse, ning anda omavalitsustele soovitusi ürituste keskkonnahoidlikkuse suurendamiseks.

Teoreetilises osas toodi välja, et kliimamuutuste hoogustamises mängib suurt rolli inimtegevus, mida saab üle kanda ka ürituste korraldamisesse. Suurürituste peamist keskkonna jalajälge tekitavad jäätmed, infrastruktuuri ehitamine ning suurenenud toidu ja joogi tarbimine. Jalajälje vähendamiseks tuleb tegutseda kohe ning pidada kinni teemakohastest eesmärkidest ja nõuetest, mis on kehtestatud küll erinevate organisatsioonide ja piirkondade poolt, kuid mille täitmine pole hetkel ürituskorraldajate jaoks kohustuslik. Sündmuskorraldusega seotud kohustusi kehtestab seadusandluse kaudu riik, mis annab piirkondlikul tasandil vastutuse üle kohalikele omavalitsustele, kes saavad kehtestada keskkonnanõudeid, pidades samaaegselt kinni ka riiklikutest nõuetest. Kohalikke omavalitsusi saavad nõuete kehtestamisel aidata näiteks ÜRO jätkusuutliku arengu eesmärgid, teeviidad ja riiklikul tasandil läbi viidud uuringud, milles soovitatakse analüüsida keskkonnamõjusid ja täiendada omavalitsuse dokumente. Lisaks saavad omavalitsused tähelepanu pöörata omavalitsuste töötajate keskkonnaalasele harimisele, et nad oskaksid ürituskorraldust jätkusuutlikult planeerida ning anda teistele korraldajatele vajalikke juhtnööre.

Empiirilises osas 6R-mudeli põhjal läbi viidud dokumendianalüüsi põhjal avastati, et keskkonnaalased nõuded on omavalitsustes erinevad ning Tartu linn paistab välja kui kõige nõudlikumate ja spetsiifilisemate nõuete ja soovitustega omavalitsus. Tartu 2024 programmist osavõtvate omavalitsuste (v.a Tartu linn) avalike ürituste lubade taotlustes ja määrustes ei ole välja toodud transpordi ja energiakasutusega seonduvaid nõudeid. Enim nõudeid esinevad valdkonnas „toit ja jook“ ja alamvaldkonnas „jäätmekäitlus“, mis puudutavad nii toidu ja joogi tarbimist kui ka materjale ja ostude tegemist. Kuna mõlemad neist on riiklikul tasandil seadustega reguleeritud, siis saab järeldada, et omavalitsused lisavad nõudeid määrustesse ja lubadesse kõrvalise (riikliku) initsiatiivi tõttu. Üks vähesemate nõuetega omavalitsuste esindajatest tõdeb intervjuus, et omavalitsus nõuab korraldajatelt siiski seaduste täitmist sõltumata sellest, kas nõue on eraldi välja toodud valla dokumentides, sest kõik ürituskorraldajad peavad tagama seaduste täitmise. Samuti pole ükski Lõuna-Eesti uuritavatest omavalitsustest keskkonناسäästlikkuse eesmärgil midagi määruses ja avaliku ürituse loa taotluses korraldajate jaoks ära keelanud, mille tõttu on ka suurem oht ürituskorraldajatel keskkonda reostada. Kuna määrustes ja avalike ürituste korraldamise lubade taotlustes välja toodud nõuded kattuvad vähesel määral Tartu 2024 keskkonnahoidlike sündmuste korraldamise juhendis mainitud nõuetega ning dokumentide vahel esineb ebakõlasid, tuleb omavalitsustel keskkonناسäästlikku ürituskorraldust puudutavad dokumendid üle vaadata ja sealne informatsioon ühtlustada. Lisaks peaksid

omavalitsused ürituste korraldamisel silmas pidama peatükis 2.4. toodud soovitusi ning järgima riiklike nõudeid ja Tartu 2024 keskkonnahoidlike sündmuste korraldamise juhendit, mis tuleb kasuks ka pärast kultuuripealinna aasta toimumist.

Läbiviidud intervjuude põhjal selgus, et kõik nelja omavalitsuse esindajad peavad keskkonnahoidlikku ürituskorraldust oluliseks teemaks. Täpsemalt väärtustatakse inimeste harimine ja selgitustööd, korduvkasutatavate nõude kasutamist ja jäätmekäitlust, millest viimast kahte peetakse ka keskkonnahoidlike ürituste korraldamise suuremateks väljakutseteks. Väljakutsed sõltuvad ka omavalitsuste omapäradest, näiteks puhta vee olemasolust ja asustuse tihedusest. Tartu 2024 keskkonnahoidlike sündmuste korraldamise juhendi kohta toovad esindajad positiivselt välja selle põhjalikkuse ning peavad juhendis olevate nõuete täitmist realistlikuks. Samuti rõhutatakse, et kuna näiteks korduvkasutatavate nõude kasutamine avalikel üritustel on alates 2024. aasta algusest kohustuslik, siis pole tegu ainult Tartu 2024 poolse kuluka nõudega, mis peaks korraldajates pahameelt tekitama. Juhend on omavalitsuste jaoks ürituste korraldamisel kasulik ning kuigi tõdetakse, et kultuuripealinna toimumine ja juhendi olemasolu ei ole otseselt muutnud omavalitsuste hinnangut keskkonnasäästlikkuse olulisusest, on kultuuripealinna aasta toimumine ja põhjalik juhend sellegipoolest kiirendanud ürituste keskkonnahoidlikkust tagavate protsesside läbiviimist.

Antud töö tulemusi saab edasi arendada, viies intervjuusid läbi rohkemate Tartu 2024 programmi kuuluvate omavalitsuste esindajatega. Samuti on võimalik otsida seoseid omavalitsuste suuruste ning nõuete rohkuse ja ranguse vahel ning analüüsida omavalitsuste keskkonnahoidlike ürituste korraldamise nõudeid ka pärast kultuuripealinna aasta toimumist, eesmärgiga välja selgitada, kas programmist osavõtmine on mõjutanud ka hilisemate sündmuste korraldamist.

Viidatud allikad

1. Acampora, A., Ravieli, I., Arcese, G., & Martucci, O. (2021). *Circular Economy in the Event Sector*. Vaadatud 08.05.2024, <https://oxford-abstracts.s3.amazonaws.com/5eaa3bf7-5739-48f8-9349-42d884538f80.pdf>
2. Alonso-Vazquez, M., Packer, J., Fairley, S., & Hughes, K. (2019). The role of place attachment and festival attachment in influencing attendees' environmentally responsible behaviours at music festivals. *Tourism Recreation Research*, 44(1), 91–102. <https://doi.org/10.1080/02508281.2018.1545393>
3. Antsla valla koduleht. (i.a). Vaadatud 07.05.2024, <https://antsla.ee/eeskirjad-ja-korrad2>
4. Antsla Vallavolikogu. (2022). *Avaliku ürituse korraldamise ja pidamise nõuded Antsla vallas*. RT IV, 28.06.2022, 96. <https://www.riigiteataja.ee/akt/428062022096>
5. *Avaliku ürituse korraldamise ja pidamise nõuded*. (2018). RT IV, 06.07.2021, 2. <https://www.riigiteataja.ee/akt/406072021002>
6. *Avaliku ürituse korraldamise ja pidamise nõuded*. (2019). RT IV, 25.04.2019, 10. <https://www.riigiteataja.ee/akt/425042019010>
7. Bănică, A., Istrate, M., & Muntele I. (2020). Towards green resilient cities in eastern European Union countries. *Journal of Urban and Regional Analysis*, 12(1), 53-72. <https://doi.org/10.37043/JURA.2020.12.1.4>
8. Dickson, C., & Arcodia, C. (2010). Promoting sustainable event practice: The role of professional associations. *International Journal of Hospitality Management*, 29(2), 236–244. <https://doi.org/10.1016/J.IJHM.2009.10.013>
9. Eesti Statistikaamet. (2022). *Eesti elanikud reisivad sama hoogsalt nagu viis aastat tagasi*. Vaadatud 06.05.2024, <https://www.stat.ee/et/uudised/eesti-elanikud-reisivad-sama-hoogsalt-nagu-viis-aastat-tagasi>
10. Elva valla koduleht. (i.a). Vaadatud 07.05.2024, <https://www.elva.ee/kultuur-sport-ja-kogukonnad/taotlemine/avaliku-urituse-korraldamine>
11. Elva Vallavolikogu. (2018). *Avaliku ürituse korraldamise ja pidamise kord Elva vallas*. RT IV, 25.05.2018, 12. <https://www.riigiteataja.ee/akt/425052018012>
12. European Commission. (i.a). *7 steps for greener events*. Vaadatud 06.05.2024, https://commission.europa.eu/about-european-commission/departments-and-executive-agencies/interpretation/7-steps-greener-events_en

13. European Commission. (2021). *The European Green Deal*. Vaadatud 06.05.2024, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
14. Events Industry Council. (i.a). *Sustainability Pledge*. Vaadatud 19.12.2023, <https://www.eventscouncil.org/Sustainability/Sustainability-Pledge>
15. European Youth Event. (i.a). *Sustainability*. Vaadatud 20.12.2023, <https://europeanyouth-event.europarl.europa.eu/en/home/sustainability/>
16. European Youth Event koduleht. (i.a). Vaadatud 06.05.2024, <https://european-youth-event.europarl.europa.eu/en/>
17. Events Industry Council. (2022). *EIC Sustainable Event Standard - Event Organiser*. FlippingBook. <https://online.flippingbook.com/view/848215515/>
18. Ferdinand, N., Kitchin, P. J., & Kitchin, M. P. J. (2012). *Events Management: An International Approach*. Suurbritannia: SAGE Publications.
19. Gaffney, C. (2013). Between Discourse and Reality: The Un-Sustainability of Mega-Event Planning. *Sustainability*, 5(9), 3926-3940. <https://doi.org/10.3390/su5093926>
20. Getz, D. (2017). Developing a framework for sustainable event cities. *Event Management*, 21(5), 575–591. <https://doi.org/10.3727/152599517x15053272359031>
21. Holmes, K., Hughes, M., Mair, J., & Carlsen, J. (2015). *Events and Sustainability*. United Kingdom: Taylor & Francis. <https://doi.org/10.9774/gleaf.9781315813011>
22. Jones, B., Scott, D., & Khaled, Halim A. (2006). Implications of Climate Change for Outdoor Event Planning: A Case Study of Three Special Events in Canada's National Capital Region. *Event Management*, 10(1), 63-76. <https://doi.org/10.3727/152599506779364615>
23. *Jäätmeseadus*. (2004). RT I, 17.03.2023, 36. <https://www.riigiteataja.ee/akt/117032023036>
24. Kaivel, A. (2019). *Keskkondliku jätkusuutlikkuse rakendamine sündmuste korraldamisel Eestis* [Magistritöö, Tartu Ülikooli Pärnu kolledž]. <http://hdl.handle.net/10062/65091>
25. Kambja valla koduleht. (i.a). Vaadatud 09.05.2024, <https://www.kambja.ee/dokumendiregister>
26. Kambja Vallavolikogu. (2018). *Avaliku ürituse korraldamise ja pidamise nõuded*. RT IV, 31.08.2018, 11. <https://www.riigiteataja.ee/akt/431082018011>
27. Kanepi valla koduleht. (i.a). Vaadatud 07.05.2024, <https://kanepi.kovtp.ee/avaliku-urituse-korraldamine>

28. Kanepi Vallavolikogu. (2019). *Avaliku ürituse korraldamise nõuded Kanepi vallas*. RT IV, 31.10.2019, 2. <https://www.riigiteataja.ee/akt/431102019002>
29. Kastre valla koduleht. (i.a). Vaadatud 07.05.2024, <https://www.kastre.ee/taotlusvormid-ja-korrad>
30. Kastre Vallavolikogu. (2018). *Kastre valla avaliku ürituse korraldamise kord*. RT IV, 10.08.2018, 6. <https://www.riigiteataja.ee/akt/410082018006>
31. Kliimaministeerium. (i.a). *Ülevaade jäätmeseaduse, pakendiseaduse ja tubakaseaduse peamistest muudatustest, mis on seotud ühekordse plasti direktiivi ülevõtmisega Eesti õigusesse*. Vaadatud 06.05.2024, <https://kliimaministeerium.ee/ulevaade-jaatmeseaduse-pakendiseaduse-ja-tubakaseaduse-peamistest-muudatustest-mis-seotud-uehekordse#vastutussatted-ja-ka>
32. Kompus, M. (i.a). *Euroopa kultuuripealinn 2024*. <https://www.kul.ee/asutus-uudised-ja-rahastamine/euroopa-kultuuripealinn-2024>
33. Laing, J., & Frost, W. (2010). How green was my festival: Exploring challenges and opportunities associated with staging green events. *International Journal of Hospitality Management*, 29(2), 261–267. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2009.10.009>
34. Luunja valla koduleht. (i.a). Vaadatud 07.05.2024, <https://luunja.ee/avaliku-urituse-korraldamise-taotlus>
35. Luunja Vallavolikogu. (2022). *Avaliku ürituse korraldamise kord*. RT IV, 05.09.2023, 21. <https://www.riigiteataja.ee/akt/405092023021>
36. Lõhkematerjaliseadus. (2017). Riigikogu. RT I, 12.12.2018, 51. <https://www.riigiteataja.ee/akt/112122018051>
37. Maguire, K. (2021). An examination of the level of local authority sustainable planning for event management: a case study of Ireland. *Journal of Sustainable Tourism*, 29(11-12), 1850-1874. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1828431>
38. Meza Talavera, A., Al-Ghamdi, S., & Koç, M. (2019). Sustainability in Mega-Events: Beyond Qatar 2022. *Sustainability*, 11(22), 6407-. <https://doi.org/10.3390/su11226407>
39. MTÜ Avalike Ürituste Korraldajate Liit kodulehekülg. (i.a). Vaadatud 06.05.2024, <https://www.liit.ee/>
40. *Mõju elurikkusele*. (i.a). Kliimamuutused. Vaadatud 06.05.2024, <https://www.kliimamuutused.ee/pohjused-ja-tagajarjed/tagajarjed/moju-elurikkusele>
41. *Mõju inimestele*. (i.a). Kliimamuutused. Vaadatud 06.05.2024, <https://www.kliimamuutused.ee/pohjused-ja-tagajarjed/tagajarjed/moju-inimestele>

42. Nunez, S., Arets, E., Alkemade, R., Verwer, C., & Leemans, R. (2019). Assessing the impacts of climate change on biodiversity: Is below 2 °C enough? *Climatic Change*, 154(3), 351–365. <https://doi.org/10.1007/s10584-019-02420-x>
43. Nõo valla koduleht. (i.a). Vaadatud 07.05.2024, <https://nvv.ee/avaliku-urituse-loa-taotlemine>
44. Nõo Vallavolikogu. (2015). *Avaliku ürituse korraldamise ja pidamise nõuded Nõo vallas*. RT IV, 11.06.2015, 3. <https://www.riigiteataja.ee/akt/411062015003>
45. OECD. (2017). *Major events as catalysts for tourism*. <https://doi.org/10.1787/a0e8a96f-en>
46. Olev, A., Alumäe, T. (2022). *Estonian Speech Recognition and Transcription Editing Service*. Baltic HLT 2022. <https://bark.phon.ioc.ee/webtrans/>
47. *Olmejäätmete liigiti kogumise ja sortimise nõuded ja kord ning sorditud jäätmete liigitamise alused*. (2022). Riigi Teataja. RT I, 07.06.2022, 22. <https://www.riigiteataja.ee/akt/107062022022>
48. Otepää valla koduleht. (i.a). Vaadatud 07.05.2024, <https://www.otepaa.ee/avalikus-avaliku-urituse-labiviimiseks>
49. Pakendiseadus. (2004). RT I, 07.03.2023, 17. Vaadatud 06.05.2024. <https://www.riigiteataja.ee/akt/107032023017>
50. Peipsiääre valla koduleht. (i.a). Vaadatud 07.05.2024, <https://www.peipsivald.ee/avalike-urituste-korraldamine>
51. Peipsiääre Vallavolikogu. (2019). *Avaliku ürituse korraldamise ja pidamise nõuded*. RT IV, 11.06.2019, 28. <https://www.riigiteataja.ee/akt/411062019028>
52. *Põhjused ja tagajärjed*. (i.a). Kliimamuutused. (i.a (d)). Vaadatud 06.05.2024, <https://www.kliimamuutused.ee/pohjused-ja-tagajarjed>
53. Põlva Vallavolikogu. (2018). *Avaliku ürituse korraldamise ja pidamise nõuded Põlva vallas*. RT IV, 19.09.2018, 10. <https://www.riigiteataja.ee/akt/419092018010>
54. Põlva valla koduleht. (i.a). Vaadatud 07.05.2024, <https://www.polva.ee/avaliku-urituse-korraldamine>
55. Päästeamet. (i.a). *Avaliku ürituse kooskõlastamine*. Vaadatud 06.05.2024, <https://www.rescue.ee/et/avaliku-uerituse-kooskolastamine>
56. RAKE. (2013). *Eesti võimalused liikumaks konkurentsivõimelise madala süsinikuga majanduse suunas aastaks 2050*. Vaadatud 08.05.2024, https://skytte.ut.ee/sites/default/files/2022-08/loppraport_madal_c.pdf

57. RAKE. (2022a). *Kohalike omavalitsuste roll rohepöörde elluviimisel - lõpparuanne*.
Vaadatud 08.05.2024, https://skytte.ut.ee/sites/default/files/2022-09/KOV%20roll%20rohep%C3%B6%C3%B6rdes.%20L%C3%B5pparuanne_lisatud%20ISBN.pdf
58. RAKE. (2022b). *Soovitused linnade ja valdade pöördumiseks rohelise arengu rajale - juhend*. Vaadatud 08.05.2024, https://skytte.ut.ee/sites/default/files/2022-09/KOV%20roll%20rohep%C3%B6%C3%B6rdes.%20Juhend_lisatud%20ISBN.pdf
59. Randhawa, H.S. & Randhawa, H.S. (2021). *Towards a sustainable event industry in Sørlandet: A study on minimizing plastic cup waste in the event industry in the context of circular economy* [Magistritöö, Agder Ülikool].
<https://hdl.handle.net/11250/2824080>
60. Raworth, K. (2017). *Doughnut Economics: Seven Ways to Think Like a 21st Century Economist*. Ameerika Ühendriigid: Chelsea Green Publishing.
61. Reid, S. (2011). Event stakeholder management: developing sustainable rural event practices. *International Journal of Event and Festival Management*, 2(1), 20-36.
<https://doi.org/10.1108/17582951111116597>
62. Riigi Teataja. (i.a). *KOV määruste valdkondlik liigitus–Riigi Teataja*. Vaadatud 08.05.2024,
https://www.riigiteataja.ee/jaotused.html?tegevus=&jaotus=KOV.KOV14.KOV14_1&avatudJaotused=&suletudJaotused=&jaotusedVaikimisiAvatud=&leht=1&kuvaKoi k=false&sorteerivaaljaandja&kasvav=false
63. Rõuge Vallavolikogu. (2018). *Avaliku ürituse korraldamise ja pidamise nõuded*. RT IV, 09.07.2021, 26. <https://www.riigiteataja.ee/akt/409072021026>
64. Rõuge valla koduleht. (i.a). Vaadatud 07.05.2024,
<https://rouge.kovtp.ee/avaliku-uritus-korraldamine>
65. Röpina Vallavolikogu. (2021). *Avaliku ürituse korraldamise ja pidamise nõuded*. RT IV, 01.09.2021, 6. <https://www.riigiteataja.ee/akt/401092021006>
66. Röpina valla koduleht. (i.a). Vaadatud 07.05.2024,
<https://www.rapina.ee/avalikuduritus>
67. Setomaa Vallavolikogu. (2018). *Avaliku ürituse korraldamise ja pidamise nõuded*. RT IV, 13.06.2018, 7. <https://www.riigiteataja.ee/akt/413062018007>
68. Setomaa valla koduleht. (i.a). Vaadatud 07.05.2024,
<https://setomaa.kovtp.ee/avaliku-uritus-korraldamise-ja-pidamise-nouded>
69. Siseministeerium. (2024). *Elanike arv KOV-ide lõikes_01.01.2024*.

70. Smith, A., & Mair, J. (2022). *Events and Sustainability: Can Events Make Places More Inclusive, Resilient and Sustainable?* Suurbritannia: Taylor & Francis.
71. Tartu 2024. (i.a). *Keskkonnahoidlike sündmuste korraldamise juhend*.
<https://tartu2024.ee/keskkonnajuhend/>
72. Tartu 2024 koduleht. (i.a). <https://tartu2024.ee>
73. Tartu linna koduleht. (i.a). Vaadatud 07.06.2024,
<https://www.tartu.ee/et/urituse-korraldajale>
74. Tartu Vallavolikogu. (2023). *Avaliku ürituse korraldamise ja pidamise nõuded*. RT IV, 24.05.2023, 10. <https://www.riigiteataja.ee/akt/424052023010>
75. Tartu valla koduleht. (i.a). Vaadatud 07.05.2024,
<https://tartuvald.ee/avaliku-urituse-loa-taotlemine>
76. Tõrva Vallavolikogu. (2020). *Avaliku ürituse korraldamise ja pidamise nõuded*. RT IV, 25.09.2020, 19. <https://www.riigiteataja.ee/akt/425092020019>
77. Tõrva valla koduleht. (i.a). Vaadatud 07.05.2024, <https://kov.torva.ee/taotluste-vormid>
78. United Nations. (i.a). *What is climate change?* Vaadatud 23.12.2023,
<https://www.un.org/en/climatechange/what-is-climate-change>
79. United Nations Serbia. (2023). *Guideline for Sustainable Events*.
https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-04/ENG_Guideline_Sustainable%20event.pdf
80. UN News Centre. (2015). *Sustainable Development Goals launch in 2016*. United Nations Sustainable Development. Vaadatud 19.11.2023,
<https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2015/12/sustainable-development-goals-kick-off-with-start-of-new-year/#>
81. Valga Vallavolikogu. (2022). *Avaliku ürituse korraldamise ja pidamise nõuded*. RT IV, 07.12.2022, 5. <https://www.riigiteataja.ee/akt/407122022005>
82. Valga valla koduleht. (i.a). Vaadatud 07.05.2024,
<https://www.valga.ee/avaliku-urituse-korraldamine1>
83. Viljandi Linnavolikogu. (2016). *Viljandi linna avaliku ürituse korraldamise ja pidamise kord*. RT IV, 06.02.2024, 9. <https://www.riigiteataja.ee/akt/406072021002>
84. Viljandi linna koduleht. (i.a). Vaadatud 07.05.2024,
<https://www.viljandi.ee/avaliku-urituse-luba-uldinfo>
85. Võru Linnavolikogu. (2014). *Ürituse korraldamise kord*. RT IV, 21.06.2014, 36.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/421062014036>
86. Võru linna koduleht. (i.a). Vaadatud 07.05.2024,

- <https://www.voru.ee/et/tt-avaliku-urituse-korraldamine?inheritRedirect=true>
87. Võru Vallavolikogu. (2020). *Avaliku ürituse korraldamise ja pidamise nõuded*. RT IV, 29.06.2023, 81. <https://www.riigiteataja.ee/akt/429062023081>
88. Võru valla koduleht. (i.a). Vaadatud 07.05.2024, <https://voruvald.ee/avaliku-urituse-loa-taotlemine>
89. Yogantari, M., & Dwijendra, N.K.A. (2020). Visual Exploration Using Acrylic Paint on Used Fashion Items for Sustainable Use. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 24(3), 1475-7192. <https://doi.org/10.37200/IJPR/V24I3/PR201902>
90. YOUROPE. (i.a (a)). *European Green Festival Roadmap 2030*. <https://yourope.org/wp-content/uploads/2023/07/yourope-european-green-festival-roadmap-2030.pdf>
91. YOUROPE. (i.a (b)). *European Green Festival Roadmap 2030*. Vaadatud 06.05.2024, <https://yourope.org/know-how/green-roadmap/>

Lisad

Lisa A.

6R-analüüs Tartu linnast avaliku ürituse loa taotluse ja Tartu 2024 keskkonnahoidlike sündmuste korraldamise juhendi põhjal

Järgnev tabel on tehtud Tartu linna kodulehe (i.a) ja Tartu 2024 keskkonnahoidlike ürituste korraldamise juhendi (Tartu 2024 koduleht, i.a) põhjal.

LEGEND:

Miinumunõue (bold kirjastiilis) - saadaval avaliku ürituse loa taotluses (kui ka juhendis)

Soovitus (tavaline) - saadaval ainult keskkonnahoidlike sündmuse korraldamise juhendis

- Oranž ring - enne üritust
- Punane ring - ürituse ajal
- Kollane ring - pärast üritust

	Transport	Ressursside kasutus (materjalid ja ostud, inventar)	Toit ja jook	Sündmuspaik ja ökosüsteemid	Energiakasutus
Keeldu		<ul style="list-style-type: none"> Jagatavad meened ja kingitused ei tohi olla ühekordsed, v.a toit. 	<ul style="list-style-type: none"> Ühekordseid joogikõrvi, segamispulki ja kokteili-kaunistusi ei tohi kasutada. Söödavat toitu ei tohi ära visata ning järelejäänud toidule tuleb leida kasutus. 	<ul style="list-style-type: none"> Kõrgema kategooria (F3 ja F4) ilutulestikku ei tohi kasutada. 	
Vähenda	<ul style="list-style-type: none"> Jagada infot külastajatele autode alternatiivsele transpordivõimaluste kohta ning soovitada tulla 	<ul style="list-style-type: none"> Jagada meeneid ja kinke nii vähe kui võimalik. Vältida kaupade, kinkide jm inventari liigset pakendamist ja tellimist. Asendada võimalikult 	<ul style="list-style-type: none"> Tagada, et vähemalt üks roog on 100% vegan ning toidule keskendunud sündmustel kaasata vähemalt kaks täistaimseid roogi pakkuvat toitlustajat. Teha tasuta puhas kraanivesi kättesaadavaks. 	<ul style="list-style-type: none"> Teavitada ümberkaudsete kinnistute omanikke (1 nädal enne). 	<ul style="list-style-type: none"> Reguleerida energia kasutamist ning minimeerida elektrikasutust mitmepäevase sündmuse külastajavälisel ajal. Eelistada püsiva elektriühenduse lahendusi.

	Transport	Ressursside kasutus (materjalid ja ostud, inventar)	Toit ja jook	Sündmuspaik ja ökosüsteemid	Energiakasutus
	<p>keskkonnasäästliku sõiduvahendiga.</p> <ul style="list-style-type: none"> ●● Luua jalgrattatranspordi võimalus (parkla, lukustamisvõimalused jt). ●● Võtta võimalusel arvesse asukohta valikul selle ligipääsetavust ühistranspordiga ning panna käima eribussid või -rongid. ● Lisada ühistranspordi infole soovituslik liininumber (liininumbrid) ja lähimad peatused. ● Soodustada auto jagamist (nt müüa pileteid autopõhiselt). 	<p>palju pabermaterjale (kutsed, trükised jms) elektrooniliste alternatiividega.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Paluda toitlustajal märkida täistaimne toit menüüs esimesena. ● Eelistada rohelist energiat kasutavaid toitlustajaid ning toitlustajaid, kes pakuvad hooajalisest ja mahedast toorainest valmistatud toitu. ● Eelistage õiglase kaubanduse põhimõtete järgi toodetud toiduaineid ning jooke. ● Täita joogiklaasid ainult vastavalt külastaja vajadusele. 	<ul style="list-style-type: none"> ●● Vähendada sündmusega seotud heli- ja valgusreostust, mis võib häirida ümbruses elavaid inimesi ja koduloomi. ●● Jälgida transpordi ja parkimise korraldamisel, et see häiriks minimaalselt kohalikku elu ning teavitada muudatustest võimalikult varakult (1 nädal enne). ●●● Kaasata võimalusel sündmuse toimumispaiga piirkonna kogukonda. 	<ul style="list-style-type: none"> ●●● Vältida ressursside raiskamist ning jälgida sündmuse ajal ja järel, et ei tekiks ressursi kadu. ●● Eelistada sündmusel taastuvenergiaallikatest pärit elektrienergiat ja uurida rendipinna energialahenduse kohta. ●● Eelistada eritranspordi tellimisel väikese CO²-heitega sõidukeid. ●● Jälgida inventari valimisel, et see oleks võimalikult energiasäästlik ning kasutada elektrienergiat tarbivaid seadmeid väikseimas võimalikus mahus. ● Kasutada sündmusel inventari, mis vähendab ressursside raiskamise võimalust (taimerid, andurid jm).
Taasta	<ul style="list-style-type: none"> ● Tartu 2024 ei soovita transpordist tuleneva keskkonnamõju kompenseerimist ja neutraliseerimist (kallis, vähe toimivaid lahendusi). Soovi korral saab korraldaja 			<ul style="list-style-type: none"> ● Taastada territoorium sündmuseeelnevasse seisundisse. ● Heastada maastikule tekitatud kahju. 	

	Transport	Ressursside kasutus (materjalid ja ostud, inventar)	Toit ja jook	Sündmuspaik ja ökosüsteemid	Energiakasutus
	toetada kohalikke keskkonna-organisatsioone, kes hoiavad elus väärtuslikke looduskooslusi.				
Taaskasuta		<ul style="list-style-type: none"> ●● Luua üksnes korduvkasutatavaid trükimaterjale (nimekaardid, käepaelad jm) ja teha esemete tagastamine võimalikult lihtsaks. ●● Tagada sündmuse läbiviimiseks vajaminevate esemete korduvkasutatavus. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Kasutada toidu ja joogi serveerimiseks üksnes korduvkasutatavaid nõusid ja söögiriistu. ● Tagada osalejatele võimalus võtta kaasa enda korduskasutatavad joogipudelid ja toidunõud ning võimalus neid pesta sündmuse ajal. ● Vältida võimalusel pudelivee serveerimist ning pakkuda joogipudelite täitmise võimalust. 		
Paranda					
Töötle ümber		<ul style="list-style-type: none"> ●●● Jäätmete liigiti kogumise kohustus nii sündmuse osalejatele, korraldajatele kui ka kauplejatele. ●● Pakendi, biojätmete, panditaara ja segaolmejätmete eraldi kogumine ja värvidega märgistamine. ● Jäätmete üleandmine 	<ul style="list-style-type: none"> ●●● Jäätmete liigiti kogumise kohustus nii sündmuse osalejatele, korraldajatele kui ka kauplejatele. ●● Pakendi, biojätmete, panditaara ja segaolmejätmete eraldi kogumine ja värvidega märgistamine. ● Jäätmete üleandmine käitlejale liikide kaupa ning jäätmete kaalu raporteerimine. 		

	Transport	Ressursside kasutus (materjalid ja ostud, inventar)	Toit ja jook	Sündmuspaik ja ökosüsteemid	Energiakasutus
		<p>käitlejale liikide kaupa ning jäätmete kaalu raporteerimine.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Märjastada jäätmekonteinerid ja -raamid eesti keeles (vajadusel võõrkeeltes), kasutades konkreetseid tähistusvärve ja piktogramme. ●● Lisada võimalusel külastajatele selguse loomiseks tootenäidised konteineritele ning kasutada läbipaistvaid kilekotte. ●● Vajadusel kasutada rohesaadikute abi jäätmekogumispunktides külastajate juhendamisel. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Märjastada jäätmekonteinerid ja -raamid eesti keeles (vajadusel võõrkeeltes), kasutades konkreetseid tähistusvärve ja piktogramme. ●● Lisada võimalusel külastajatele selguse loomiseks tootenäidised konteineritele ning kasutada läbipaistvaid kilekotte. ●● Vajadusel kasutada rohesaadikute abi jäätmekogumispunktides külastajate juhendamisel. 		

LISA B.**6R-analüüs Tartu 2024 programmist osavõtvate omavalitsuste (v.a Tartu linn) avaliku ürituse loa taotluste ja nende Riigi Teatajas oleva määruse “Avaliku ürituse korraldamise ja pidamise nõuded” põhjal**

Järgnev tabel on tehtud omavalitsuste kodulehtede (Antsla valla koduleht, i.a; Elva valla koduleht, i.a; Kanepi valla koduleht, i.a; Kastre valla koduleht, i.a; Luunja valla koduleht, i.a; Nõo valla koduleht, i.a, Otepää valla koduleht, i.a; Peipsiääre valla koduleht, i.a; Põlva valla koduleht, i.a; Rõuge valla koduleht, i.a; Räpina valla koduleht, i.a; Setomaa valla koduleht, i.a; Tartu valla koduleht, i.a; Tõrva valla koduleht, i.a; Valga valla koduleht, i.a; Viljandi linna koduleht, i.a; Võru linna koduleht, i.a; Võru valla koduleht, i.a) ja Riigi Teatajas olevate määruste (Antsla Vallavolikogu, 2022; Elva Vallavolikogu, 2018; Kambja Vallavolikogu, 2018; Kanepi Vallavolikogu, 2019; Kastre Vallavolikogu, 2018; Luunja Vallavolikogu, 2022; Nõo Vallavolikogu, 2015; Peipsiääre Vallavolikogu, 2019; Põlva Vallavolikogu, 2018; Rõuge Vallavolikogu, 2018; Räpina Vallavolikogu, 2021; Setomaa Vallavolikogu, 2018; Tartu Vallavolikogu, 2023; Tõrva Vallavolikogu, 2020; Valga Vallavolikogu, 2022; Viljandi Linnavolikogu, 2016; Võru Linnavolikogu, 2014; Võru Vallavolikogu, 2020) põhjal.

LEGEND:

Omavalitsused, mis on konkreetse punkti märkinud ära kohustusena Riigi Teataja määruses

Omavalitsused, mis on konkreetse punkti märkinud ära kohustusena avaliku ürituse loa taotluses (bold kirjastiilis)

Omavalitsused, mis on konkreetse punkti märkinud ära kohustusena nii Riigi Teataja määruses kui ka avaliku ürituse loa taotluses

- Oranž ring - enne üritust
- Punane ring - ürituse ajal
- Kollane ring - pärast üritust

	Transport	Ressursside kasutus (materjalid ja ostud, inventar)	Toit ja jook	Sündmuspaik ja ökosüsteemid	Energiakasutus
Keeldu					
Vähenda		<p>●● Tagada, et avalikul üritusel kasutuses olevad esemed ja inventar ei ohustaks avalikul üritusel mitte osalevaid isikuid, kellegi vara või keskkonda. (Viljandi linn, Valga, Elva, Kambja, Põlva, Tartu vald, Rápina, Tõrva, Luunja, Võru vald)</p> <p>●●● Tagada avalikus kohas käitumise üldnõuete, heakorra eeskirja ja jäätmehoolduseeskirja nõuete täitmise. (Põlva, Rápina, Luunja, Rõuge, Kanepi, Võru linn)</p>	<p>●● Tagada üritusel osalejatele joogivee kättesaadavuse. (Tartu vald, Luunja)</p> <p>●●● Tagada avalikus kohas käitumise üldnõuete, heakorra eeskirja ja jäätmehoolduseeskirja nõuete täitmise. (Põlva, Rápina, Luunja, Rõuge, Kanepi, Võru linn)</p>		
Taasta				<p>● Kooskõlastada sündmus Keskkonnaametiga (Antsla, Rõuge, Võru vald, Viljandi, Peipsiääre, Põlva, Rápina, Võru linn, Tartu vald)</p> <p>● Garanteerida territooriumi koristamine (Võru linn)</p> <p>●●● Kinni pidada kaitsealuse pargi, parkmetsa, puistu, maastikukaitseala ja muu kaitseala kaitse-eeskirjast, kui üritus korraldatakse kaitstaval alal (Valga, Kambja, Põlva, Rápina)</p> <p>● Heakorrastada ürituse toimumise koht ja ürituse käigus rikunud haljastus teatud aja jooksul (Viljandi, Valga, Elva, Kambja, Põlva, Tõrva, Kastre,</p>	

	Transport	Ressursside kasutus (materjalid ja ostud, inventar)	Toit ja jook	Sündmuspaik ja ökosüsteemid	Energiakasutus
				Tartu vald, Röpina, Peipsiääre, Antsla, Võru vald)	
Taaskasuta			<p>● Kasutada toidu ja joogi serveerimiseks üksnes korduvkasutatavaid nõusid ja söögiriistu. (Otepää, Luunja, <u>Tartu vald</u>)</p> <p>●●● Korraldada üritust keskkonناسäästlikult ning võimalusel vältida ühekordsete plastist nõude ja söögiriistade kasutamist. (Antsla)</p>		
Paranda					
Töötle ümber		<p>●● Jäätmehooldus: selle korraldamine, kontaktandmed (Viljandi, Antsla, Peipsiääre, Kastre, Tartu vald)</p> <p>●● Tagada üritusel piisava koguse ja piisava tühjendussagedusega prügikastide olemasolu. (Tartu vald, Luunja, Peipsiääre)</p> <p>●● Sorteerida üritusel tekkivad jäätmed jäätmeliikide kaupa. (Viljandi linn, Tartu vald, Antsla)</p> <p>● Tagada pärast ürituse lõppemist jäätmete koristamise ja äraveo (Viljandi, Valga, Elva, Kambja, Põlva, Tõrva, Kastre, Tartu vald, Röpina, Peipsiääre, Antsla, Võru vald)</p>	<p>●● Jäätmehooldus: selle korraldamine, kontaktandmed (Viljandi, Antsla, Peipsiääre, Kastre, Tartu vald)</p> <p>●● Tagada üritusel piisava koguse ja piisava tühjendussagedusega prügikastide olemasolu. (Tartu vald, Luunja, Peipsiääre)</p> <p>●● Sorteerida üritusel tekkivad jäätmed jäätmeliikide kaupa. (Viljandi linn, Tartu vald, Antsla)</p> <p>● Tagada pärast ürituse lõppemist jäätmete koristamise ja äraveo (Viljandi, Valga, Elva, Kambja, Põlva, Tõrva, Kastre, Tartu vald, Röpina, Peipsiääre, Antsla, Võru vald)</p>		

LISA C.

Ülevaade omavalitsuste elanikkondade suurustest ja Tartu 2024 programmi kuuluvate ürituste arvudest

Omavalitsus	Elanike arv (Siseministeerium, 2024)	Üritusi põhiprogrammis	Üritusi lisaprogrammis
Antsla vald	4254	2	1
Elva vald	14 660	5	11
Kambja vald	13 775	2	0
Kanepi vald	4787	4	3
Kastre vald	6299	4	0
Luunja vald	5885	2	1
Nõo vald	4508	3	1
Otepää vald	6388	3	1
Peipsiääre vald	5334	4	18
Põlva vald	13 332	7	5
Räpina vald	6020	3	5
Rõuge vald	5106	6	3
Setomaa vald	3137	3	5
Tartu linn	98 270	65	91
Tartu vald	13 226	5	6
Tõrva vald	5941	1	3
Valga vald	15 228	9	0
Viljandi linn	16 850	9	10
Võru linn	11 486	4	0
Võru vald	10 686	3	4

Allikas: Tartu 2024 esindusisik, personaalne suhtlus, 02.05.2024

Lisa D.**Intervjuu küsimused Tartu 2024 keskkonnaspetsialistile****1. Tartu 2024 programm**

1. Mis on eeldatav külastajate arv kogu kultuuripealinna aasta jooksul?
2. Mille järgi te valisite neli "Ellujäämise kunsti"? Täpsemini, miks pidasite oluliseks üheks tugitalaks jätkusuutlikkuse panna?
3. Mis on need kriteeriumid, mille alusel üritusi programmi lisate (kui üldse on)?

2. Tartu 2024 keskkonnavalased väärtused ja keskkonnahoidlike ürituste korraldamise juhend

4. Mis on Tartu 2024 peamised keskkonnavalased väärtused? Kas mõni nendest on teistest tähtsam? (näiteks keskkonnasõbralik transport üle energiakadu jpm)
5. Millised on teie jaoks peamised keskkonnasäästliku ürituskorralduse eesmärgid?
6. Kas ja millised on teie hinnangul hetkel avalike ürituste korralduses nõrgad kohad ja/või teemad, millele tuleks rohkem tähelepanu pöörata
7. Seletage palun, kuidas toimus Tartu 2024 keskkonnahoidlike ürituste korraldamise juhendi kokkupanek
8. Kas te mõõdate kultuuripealinna aasta lõppedes ka kuidagimoodi programmi mõju keskkonnale?
9. Kas keskkonnasäästlike ürituste nõuded on edastatud korraldajale enne või pärast programmi lisamist?

3. Omavalitsustele sätestatud nõuded ja nende täitmine

10. Kellele langeb keskkonnanõuetest kinnipidamise kohustus - omavalitsusele või korraldajale? Kui korraldajale, siis kas ka omavalitsusel on kohustus jälgida, et nõuetest on kinni peetud?
11. Kas ja kuidas kontrollib Tartu 2024, et üritustel oleksid miinimumnõuded täidetud?
12. Millised on seni olnud nõuete täitmisel peamised väljakutsed ja murekohad?
13. Kas oskate välja tuua mõne omavalitsuse või ürituse, mis on keskkonnateemadel jäänud positiivselt silma?

LISA E.**Intervjuu küsimused omavalitsuste esindajatele****1. Omavalitsuse hinnang ja väärtused seoses keskkonnasäästliku ürituskorraldusega ning tulevikuplaanid**

1. Kuidas oluliseks peate oma omavalitsuses seoses keskkonnasäästlike avalike ürituste korraldamisest?
2. Millised on peamised väärtused seoses keskkonnasäästlike üritustega?
3. Millised on suurimad keskkonnasäästlikkusega seotud väljakutsed, millega peate või olete pidanud silmitsi seisma?
4. Kas ja kuidas teie omavalitsus toetab korraldajaid keskkonnasäästlike ürituste korraldamisel? Nt koolitused, konsultatsioonid, asjade laenamine jpm
5. Kuidas on teie omavalitsuse suhtumine keskkonnasäästlike ürituste korraldamisse ajas muutunud?
6. Mis on järgmised suured muutused selles valdkonnas või kas teie omavalitsusel on olemas konkreetne rohestrateegia, kuidas suurendada keskkonnasäästlikkust ürituste korraldamisel?

2. Avaliku ürituse loa taotlus ja Riigi Teataja määrus või Tartu 2024 keskkonnahoidlike ürituste korraldamise juhend

7. Selgitage palun protsessi, kuidas toimub avaliku ürituse nõuetes ja määruses keskkonnanõuete kokkupanek.
8. Kas korraldajatel on olnud loa täitmise ka mingeid probleeme? Kui jah, siis mis nendest levinumad on?
9. Kuivõrd teie palute korraldajatel ka määrust lugeda?
10. Mida keskkonnateemalist te soovitaksite osalejale, kes tuleb teie omavalitsuses toimuvale üritusele?
11. Mida keskkonnateemalist te soovitaksite avaliku ürituse korraldajale?

3. Tartu 2024 programmist osavõtt, nõuded ja suhtlus

12. Kui palju üritusi on teil hetkel kavas?
13. Kui palju külastajaid ootate selle aasta jooksul toimuvatele üritustele kokku?
14. Millised on Tartu 2024 esitatud ootused ja nõudmised seoses keskkonnasäästlike üritustega? Kuivõrd olete suutnud neid ootusi ja nõudeid täita?
15. Millisel määral peate Tartu 2024le aru andma, kuidas keskkonnanõudeid on täidetud?
16. Kas Tartu 2024 programmist osavõtmine on muutnud teie arvamust ürituste keskkonnasäästlikkuse olulisusest?

LISA F.**Tartu 2024 esindajaga läbiviidud intervjuu esimeses teemaplokis loodud koodid ja kategooriad**

Teema	Koodid	Kategooriad
Tartu 2024 programm	Miljon külastust	Programmi maht
	Tuhat üksiksündmust	
	350 korraldajat	
	Ellujäämise kunstid	Programmi kokkupanek üldiselt
	Neli ürituste baasväärtust	
	Kandidatuuriraamat	
	Ideevoorud	
	Koostöö Acentoga	
	Põlvkondade- ja valdkondade ülesus	
	Lõuna-Eesti inimesed tunnevad end üksi jäetuna	
Arengu soodustamine		
Rahvusvaheline seltskond		
Piirkondliku jätkusuutlikkuse tagamine		

LISA G.

**Tartu 2024 esindajaga läbiviidud intervjuu teises teemaplokis loodud koodid ja
kategoriad**

Teema	Koodid	Kategoriad	
Tartu 2024 keskkonnavalasid väärtused ja keskkonnavalasid ürituste korraldamise juhend	Materjalid ja ostud	Kuus peamist valdkonda	
	Toit ja jook		
	Jäätmed		
	Transport		
	Energia ja ressursitõhusus		
	Arvestamine ümbruskonna ja kogukonnaga		
	Kommunikatsioon		
	Elementaarse keskkonnavalasid kultuurikorraldust toetava süsteemi olemasolu		Eesmärgid
	Toidu ümberjagamise kui norm		
	Jäätmete liigiti kogumine kui norm		
Keskkonnavalasid transpordi info kommunikeerimine kui norm			
Energialahenduste teadlikkuse tõstmine			
Korduvkasutatavate nõude kasutamine	Jäätmemajandus	Aktuaalsed teemad ja suuremad murekohad	
	Teadlikkus		
	Ühistranspordi kasutatavus		
	Ühekordsete lahenduste müümine korduvkasutatavatena		
	Nõudekasutusrendi teenuse tellimine		Lahendused
Portselanist nõude kasutamine			

Teema	Koodid	Kategoriad
Tartu 2024 keskkonnavalasid väärtused ja keskkonnahoidlike ürituste korraldamise juhend	Allesjäänud toidu viimine toidukappi/abivajateni	Lahendused
	Mahe ja täistaimne toit menüüdes	
	Keskkonnahoidliku transpordi soodustamine	
	Roheliste energiaallikate eelistamine	
	Sündmuspaiga taastamine pärast üritust	
	Jäätmekäitlusveo tellimine	
	Koostöös Acento, Tartu linna ja Tartumaa arenduskeskusega	Juhendi kokkupanek
	Sisendi küsimine kultuurikorraldajatelt	
	Lähtumine ÜRO jätkusuutliku arengu eesmärkide põhimõtetest	
	Minimaalsed nõuded ja soovitusel vastavalt korraldajate võimekusele	
	Eeskuju võtmine linnadest ja festivalidest	
	Pidev juhendi täiendamine ja tulemuste mõõtmine	
	Töötoad ja koolitused	Korraldajate toetamine
	Võrgustiku olemasolu	

LISA H.**Tartu 2024 esindajaga läbiviidud intervjuu kolmandas teemaplokis loodud koodid ja kategooriad**

Teema	Koodid	Kategooriad
Omavalitsustele sätestatud nõuded ja nende täitmine	Tartu 2024 töötajate kohalolu üritustel Aruande esitamine pärast üritust	Miinimumnõuete täitmise kontrollimine
	Räpina korduvkasutatavate nõude laenutus Hakkab nägema selle aasta jooksul	Eeskujulikud praktikad

LISA I.

**Omavalitsuste esindajatega läbiviidud intervjuu esimeses teemaplokis loodud koodid ja
kategoriad**

Teema	Koodid	Kategoriad
Omavalitsuse hinnang ja väärtused seoses keskkonnasäästliku ürituskorraldusega ning tulevikuplaanid	Keskkonnasäästlikkus kui mõtteviis	Teema olulisuse hindamine
	Oluliseks pidamine	
	Kokkulepete tegemine ettevõtjatega	
	Nõuete olemasolu avaliku ürituse vormis	
	Piirkonna kohalike kaasamine	Peamised väärtused
	Looduse hoidmine	
	Selgitustöö	
	Liigiti sorteerimine ja jäätmete vähenemine	
	Korduvkasutatavate nõude ja meenete kasutamine	
	Puhas kraanivesi	
	Korduvkasutatavad nõud	Suurimad väljakutsed
	Toodete ja külastajate transport	
	Prügi liigiti sorteerimine	
	Inventari laenutamine	Omavalitsusepoolne toetus korraldajatele
	Rahaline toetus (projektid jm)	
	Kõrvalise organisatsiooni panus	
	Korduvkasutatavate nõude kasutamise mõtteviisi propageerimine elanikele	
	Infopäeva/koolituste korraldamine ja info jagamine	
	Statsionaarsete lahenduste loomine	

Teema	Koodid	Kategooriad
	Nõuete karmistamine	Muutused ja strateegiad
	Riiklikul tasandil järele jõudmine	keskkonnasäästlikus korralduses
	Uute kohustuste lisandumine	
	Rohestrateegia puudumine enamjaolt	
	Arengukavas keskkonnasäästlikkuse mainimine	
	Kliimastrateegia dokument	

LISA J.

**Omavalitsuste esindajatega läbiviidud intervjuu teises teemaplokis loodud koodid ja
kategoriad**

Teema	Koodid	Kategoriad
Avaliku ürituse loa taotlus ja Riigi Teataja määrus või Tartu 2024 keskkonnahoidlike ürituste korraldamise juhend	Seaduste täitmise garanteerimise punkt	Avaliku ürituse loa ja määruse koostamine
	Kõikide nõuete mitte lisamine dokumentidesse	
	Dokumentide uuendamine	
	Koostatud koostöös teiste osapooltega	
	Oma nõude ja joogipudeli kasutamine	Soovitused osalejale
	Piirkonnas pikemalt olemine	
	Prügi sorteerimine	
	Keskkonna ja looduse hoidmine	
	Auto jagamine ja ühistranspordi eelistamine	
	Eelkommunikatsiooni lugemine	
	Reklaamide keskkonnahoidlikkuse garanteerimine	Soovitused korraldajale
	Dekoratsioonide korduvkasutatavus	
	Konkreetne ja õigeaegne avaliku ürituse loa täitmine	
	Abi küsimine kontaktisikult	

LISA K.**Omavalitsuste esindajatega läbiviidud intervjuu kolmandas teemaplokis loodud koodid ja kategooriad**

Teema	Koodid	Kategooriad
Tartu 2024 programmist osavõtt, nõuded ja suhtlus	Sama suur või suurenenud külastajate arv üritustel	Programmist osavõtt
	Enamik üritusi eraettevõtete poolt	
	Programm ja lisaprogramm	
	Omavalitsuse traditsioonide austamine	
	Turundusmaterjalide vahendamine	
	Roheplaanide olemasolu	Tartu 2024 poolsed nõuded ja nende täitmine
	Keskkonnahoidlike ürituste korraldamise juhend	
	Puuduv/tugev Tartu 2024 poolne kontroll	
	Vastastikune aruandmine	
	Sõltuvad põhiprogrammi kuulumisest	
Elementaarsed ja mõistlikud nõuded		
Aitab protsesse paremini ja kiiremini läbi viia		

Summary

The purpose of this research paper was to find out how the municipalities participating in the Tartu 2024 program contribute to the organization of environmentally friendly public events and give recommendations to municipalities that would ensure an environmentally sustainable event organization in the future as well. The impact of events on the environment was described alongside environmental goals, regulations, and an overview of previous empirical studies. In addition, a document analysis of public event permits and regulations was carried out. Interviews were completed with four municipalities participating in the Tartu 2024 program with the purpose to understand the most important environmental topics regarding event organizing for local authorities.

Human activity plays a major role in accelerating climate change, which can also be transferred to the organization of events. It is necessary to act immediately and adhere to environmentally sustainable goals and requirements set by various organizations and regions, whose fulfillment may not be mandatory, but it could help reduce the environmental footprint. Local governments can also help lower the footprint by creating requirements and by setting an example for organizers. The making of requirements can be helped by conducting national studies and analyzing environmental impacts and supplementing municipal documents. In addition, municipalities must ensure the exchange of information between organizers and visitors and educate municipal employees so that they know how to plan sustainable events and provide the necessary guidelines. More recommendations regarding sustainable events are stated in chapter 2.4.

In the empirical part, it was discovered that the environmental requirements differ in municipalities, and the city of Tartu stands out as the most demanding municipality. Other municipalities have the most requirements regarding the areas of food and drink and waste management, but according to documents do not pay attention to transport and energy use. Since both food and drink and waste management are regulated by laws at the national level, it can be concluded that municipalities add additional requirements to regulations and permits due to an external (state) initiative. Also, none of the researched municipalities have created environmental prohibitions for event organizing, due to which there is a greater risk of environmental pollution.

Based on the conducted interviews, it became clear that municipalities consider environmentally friendly event organization and environmental education to be an important topic. More specifically, they value using reusable dishes and maintaining an effective waste management system, which are also the biggest challenges of organizing an environmentally

friendly event. Challenges also depend on the peculiarities of municipalities, such as the availability of clean water and population density. Overall, the researched municipalities consider the fulfillment of the Tartu 2024 environmental requirements in the guidelines to be realistic. The guide is useful for the municipalities in event organizing and the municipalities' representatives recognize that it has implemented processes ensuring the environmental sustainability of events.

The results of this work can be further developed by conducting interviews with more representatives of municipalities belonging to the Tartu 2024 program. It is also possible to analyze the environmental requirements for organizing events in municipalities even after the Culture Capital year has taken place, with the aim to find out if participating in the program has had an impact on the organization of future events as well.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Helena Udso,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Tartu 2024 programmist osavõtivate omavalitsuste roll ja arenguvõimalused keskkonnahoidlikus ürituskorralduses“,

mille juhendaja on Kadi Timpmann,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Helena Udso

09.05.2024